

مَنْ لَا كِتَابَ بَنَىٰ نَطَقَ عَلَيْكَ مَرْجُومًا لَّعْنَةُ
«قرآن کریم»

پیام حق

تَرْبِیَّتِی تَرْبِیَّتِی اخْلَاقِی اخْلَاقِی

دہری میاشتی پہ اول کبھی
خیریزی

پښتانه گڼه

دامتياز خاوند : دافکارو دروزنی ټولنه

مسئول مدير : محمد گلاب « بشار »

مرستيال : فضل من الله « فضلي »

پته : دمطبوعاتو مستقل رياست - ابن سینا واپ

د تېلفون نمبر : « ۲۵۰۱۰ »

په دې گڼه کېښی

کوچنیا نوته ... حس بدگمانی ... حقیقت - صهیوایت ... د تاجر د ...
 جابر ... بی نوم او ... اعجاز ... د بشر پر مختګ ... اسباب عمده ...
 آسمانی او ... امام قتیبه - سلیمیه مسو لیتو نه ... اندرز ماه -
 اصدق الکلام - ای وجدان -

شکړه

پښتانه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیام حق

دزمری اول ۱۳۳۹ ۲۹ محرم الحرام ۱۳۸۰ ۲۳ جولائی ۱۹۶۰

گور چنیا نو ته په یوه مستر گه گڼل

ددی لپاره چه ذکر نیر اود قرلنی کو چنیا نو هوسا او نیکمرغه ژوند وکړی،
پخپلو منځر کښی دمینی او محبت ټینګی اړیکی و لری، یو بل ته په ورین تندي
نظر او کتل وکړی، هر یو خپل لځان د کورنۍ اود قرلنی صحیح غږی و ګڼی، او په
رابلو نسکی وخت کښی هر یو د وطن لپاره خړاښه خدمتونه وکړی، نومیندو
او پلرونو، روزونکو او ښوونکو لره ښایېزی چه کر چنیا ښه وروزی او مغوته
ګڼوی شودنی و کړی اود ولوته په یوه ستر گه و ګوری یعنی په کورنی ژوند کښی
باید میندی او پلرونه خپلو کو چنیا نو ته د شفقت په ستر گه و ګوری او په شفقت
کښی قرل یو شاته و ګڼی اوداسی ونکړی چه لځینو سره شفقت ښکاره کړی
اوله لځونو نورو څخه ده، و کړی اومختری وادوی، اونه داسی و کړی چه پازوندانه
کښی یوه ته ښی جامی ور کړی او کله چه مری هستی اود ادارتی دهغه په برخه کړی
اونور اولاد له حقوقو څخه محروم و ګرځوی، لځکه له دغه راز تصرفاتو څخه ناروی
نتیجی منځ ته راځی اود پلار او اولاد ژوند ناساد او ربا یی ته ور کوی د کورنۍ
هغه کو چنی چه د مور او پلار څخه شفقت او محبت ونه وینی اوله مالی حقوقو څخه

محروم پاتې شسې دغه کوچنۍ چه سباورځ لوی شې او پخپل خبر او شر پوه شې
 اویا به د مور او بلار ژوند په وژلو سره برباد کړې اویا به دخپل ورور ژوند چه
 د مور او پلار تر شفقت او د برڅی خواوند وفساد او بربادۍ ته ورکړې
 همدارنگه هغه روزونکې او ښوونکې چه د ښوونځیو د شاگردانو او زده کړېو
 په منځکښې امتیاز پیدا کوي یوه تښه ښه تو چه کوي او بل ته کومه
 او بسا هېڅ کوم التفات نلري یعنی د هغه سره چه شفقت لري د هغه ښې ته
 څرې اېښي دی او په ښه ډول سره ئې لخواه ورکوي او بل زده کړې چه
 د هغه سره علاقه او محبت نلري نو هغه له دې برخې څخه محروم گرځوي
 او د هغه خبرو او پېښتو ته کوم قدر او اهمیت نه ورکوي تردی چه که په کدانه
 ازموینه کېږي دېر ایتوب خاوند او مستحق هم وی له خپل حق څخه ئې محروموي
 اوله شخصې غرض څخه کار اخلي .

کله چه کوم کوچنۍ یا کوم زده کړې دنورو په شان شفقت او محبت نه ویني
 او خپل حق ته دې عدالتی په سبب نه رسېږي ، نو دغه کوچنۍ او زده کړې دې ته
 مجبورېږي چه د ژوندانه څخه لاس واخلي او په خپل منځکښې د مایوسی دروازی
 خلاصی کړي ، او مایوسی ئې دې ته را کاپي چه یا خپل ځان انتحار کړي اویا دا چه
 دنورو ژوند برباد او خراب کړي .

نودمیندو او پلرونو دیني واجب او ایماني وظیفه داده چه خپلو کوچنیانو ته په
 یوه ستر که وگوري او کوم یوه ته په کوم شې سره امتیاز ور نه کړې ځکه
 دا ولاد په منځکښې یوه تښه نو رو امتیازو رکول او د هغه بل محروم و مول د عدالت
 او مساوات له دایرې څخه یو وتلی کاردی او اسلام دغه راز اعمالو او تصرفاتو ته
 په ښه ستر که نه گوري بلکه خلک له هغو څخه منع کوي اوله خرابو نتیجه څخه

حس بد گمانی از چه پیدامی شود؟

مضرات بد گمانی چیست؟

انسان در زندگی مرتکب بعضی اشتباهات میشود، و بسامت مکن است اشتباهات برای بشر ضرر وقت، مال، آبرو و حتی جان را با وجود آورد. سوطن بیشتر از عدم اعتماد، عدم تحقیق و تعمق در امور واقع میشود. آنانی که از هر چیز سطحی می گذرند، سطحی قضاوت مینمایند و زود برافر و خسته و عصیان می شوند، بیشتر اشتباه مینمایند.

مردمان متین، باهوش، فراخ حوصله کمتر دچار سوطن میشوند ايمان به حقایق، بصیرت در امور، متمرکز ساختن اندیشه و فکر در کار کمتر ول احساسات هیجانات انسان را حتی الامکان از سوطن نگه می دارد.

پیامبران، مردان زرگ که اعمال و افکار ایشان بصورت يك حقیقت بارز سر مشق و دستور العمل همگانی قرار می گیرند، جز آن نیست که ایشان در هر امری بر روی يك اساس سخن گفته اند، و هر کاری را با تعمق و مقرون بودن آن به حقیقت انجام داده اند. آن ها کمتر دچار اشتباه شده اند. زیرا به عملی که در آن جزئی ترین اشتباه موجود بوده، مبادرت نورزیده اند و سخنی که خارج حقیقت بوده است نگفته اند. انسان حتماً سعی نماید که دچار بد گمانی نشود بد گمانی نه تنها موقعیت اشخاص را متزلزل ساخته و قتش را ضایع می سازد بلکه موجب بسا بدبختی ها می گردد. بسیاری وقایع و حوادث بد و ناهنجار که حتی سبب تباهی و هلاکت خانواده ها گردیده است، ناشی از اشتباه و سوطن بوده است.

اگر انسان بخواهد دچار اشتباه نشود چنانیکه گفتیم در امور تحقیق و تعمق نماید تنها به اثر يك اشتباه، نباید به هیجان و اضطراب آمده و در اثر آن با عملی دست بزند که به تباهی طرف مقابل خاتمه یابد.

اگر به دوسیه های حوادث جنائی مراجعه شود ، و اگر به علت العلل خرابی مناسبات خانواده ها غور گردد ، و اگر به علل طلاق ها و جدائی ها بین زنان و شوهران رسیدگی شود ، دیده خواهند شد که پنجاه فیصد آن از اثر سوءظن ، و اهمیت دادن به اشتباه به وجود آمده است .

از همین جهت است که دین اسلام بدگمانی را کار خوبی نه پنداشته و برای مومنین گمان خیر را تلقین مینماید .

بهترین عاملی که در حیات اشتباه را کم مینماید پرورش دادن حس اعتماد است اعتماد مخصوصا بین زن و شوهر بین دو همکار ، بین دو همسایه بین افراد قریب از شرایط اولیه زندگی است .

اعتماد بذات خود انگیزنده اعتماد میشود ، همچنانکه اشتباه خود موجود سوءظن میگردد . مردم عصرها در جهانی زندگی مینمایند که شرایط به وجود آوردن يك حیات مرفه ، جز پرورش حس اعتماد درین عصر میسر ، نمیتواند .

عصری که دیگر نمیتوان در آن به تنهایی کارکرد و حوائج خصوصی و بار سعی خود را تأمین نمود ، چطور میشود در چنین شرایط بدون قدرت اعتماد بود . قدرت اعتماد بنیاد اشتباه را که مولود ضعف نفس ، عدم توانایی اراده ، و بصیرت است از هم می پاشد .

در بین افرادی که اشتباه زیاد است و اعتماد کم ، و بیک دیگر خود مشکوک و بدگمان اند ، در بین آن افراد ، ایدآ خوشی عافیت دایمی سراغ شده نمیتواند . ایشان باید همیشه آماده کارزار بیک دیگر خود باشند ، درین صورت از تمام کارهای نیکو و مفید بازمانده و هم وقت خود را بدفاع از خود و ضرر رسانیدن بدیگران صرف مینمایند .

چنانچه اگر به زندگی داخلی اینگونه مردم داخل شویم و بدقت آن را ته و سر نمائیم ، در آن جز نکبت و فلاکت و مصیبت ، چیزی نمی بینیم .

حیف آن زندگی که سرا پای آن را شكوك و ظنون گرفته باشد .

مردم امروز که میخواهند عناصر طبیعت را مغلوب نموده و تحت فرمان آرند ، ناگزیر اند ، بین خود حس اعتماد را پرورش داده ، و با وحدت نظر و عمل به این کارهای خطیر بپردازند . و اگر این وحدت و اعتماد وجود ندارد ، هیچ گاه به آن توفیق یافته نمیتوانند همچمین افراد باید پیرو اصل اعتماد باشند زیرا زندگی باشرایطی که موجود است بدون آن محال و غیر ممکن ، می گردد . ومن الله التوفیق

حقیقت

دا کلمه زمونږ په نظر کښی ډیر د ښکلی معلومیزۍ او په تقدس ورته گوړو مگر خومره چه حقیقت ستا یو هغو مړه د حقیقت له ویلو ډډه کوو.

که حقیقت رښتیا وېلو نور رښتیا خوبالیونی وایی یازور وړ او داد واړه - زمونږ په هیواد کښی ډیر لږ دی.

د حقیقت له لفظ سره ډیر ځله د تاریخ کلمه یو ځای کوی او وایی ودا یو تاریخ حقیقت دی، هو! حقایق اکثره تر څه وی او حق په تاریخوالی ستایل لږ یی.

په عامی اصطلاح حقیقت په درې ډوله دی: هم جوړ حقیقت - متعذر حقیقت او متعارف حقیقت. په دغه لحاظ ویلی شو چه زمونږ په خبر و اتر و کښی د حقیقت برخه ډیره لږه ده په شعر او ادب کښی څو معلومه خبر ده چه له حقیقت نه دمجاز او استعارې پله ډیر درنده ده د ادب ژبه د حقیقت ژبه نه ده او ډیر خوز شعر هماغه دی، چه له حقیقت نه لري وی (اعذبها کذب). د معاشرت آداب او د مجلسونو آداب هم د حقیقت له اظهار سره ډیر موافقت نه لری او ډیر ځله یو سپی د حقیقت په ویلو وی ادبه معلومیز یی.

یوه ورځ یو لوی سپی خپل لیکلی مضمون چه څو لکۍ په معنی ښه نه پوهیدل څو تنو پوهانو ته اوسته او خلک یی په ستاینه مجبور کړی و - په هغه مجلس کښی خو هیچا څه انتقاد ونشو کړای مگر په بل مجلس کښی چه هغه جناب نه و نو د حق ویلو او حقیقت بیانولو مسابقه شروع شوه اول ډیر اخلاقی جرئت نه کار واخستل شو. یوه ویل چه په ټول مضمون کښی له سره تر آخره دمبتدا کاناویوه سلسله وه چه هیش خبر یی نه درلود بل ویل دالحکه چیدی پخپله مېشتی دی اوله هیش نه خبر نه دی. دغه راز حقایق چه د ښاغلی ... په غیاب کښی وویل شوه د غیبت رنگ یی پیدا کړ چه شرعی جواز یی نه درلود او اخلاقاً ممنوع و او س چه زه دغه حقیقت داسی بیانوم چه نه د هغه لوی سپی نوم اخلم او نه د غیبت کوونکو پټه د رښیم دایا بول ډول حقیقت دی چه باید دوند حقیقت ورته ووايم.

هو! د حقیقت ژبه کونکه ده او فصاحت او بلاغت د ادب ژبه ده چه په مجاز، کنایه، اشاره او استعاره چلیږی.

اوس پوه شوی،! چه زمونږ په وینا کښی د حقیقت برخه خومره خواره ده او د حقیقت د اظهار دپار خومره موانع موجود دی.

صهیونیست یهود در صد و پنجاه است

روزهای اخیر افسانه نوی در مطبوعات عالم کشوده که موجب حیرت است
حیرت ازین است که یهودیان جهان چه اسراری دارند که موجب ماجراهای
محیر العقولی میشود.

ماجرایی تازه که یهودیان راه انداخته اند این است که جنرال ایشمن متصدی
امور یهودیان رژیم نازی را که از وقت سقوط المان هتلری در ارگنتائن بسر میبرد
بصورت حیرت انگیزی اختطاف کرده از امریکای جنوبی به تل ابیب آوردند و میخواهند
وی را بجرم اعدام هزاران نفر یهودی که وی در عصر زمان داری هتلر در المان مرتکب
شده محاکمه کنند حکومت ارگنتائن ازین عمل دولت یهود یعنی اینکه آنها
چرا ایشمن را از ارگنتائن بطوریکه هیچ کسی از آن خبر نشد اختطاف کرده بدیاز
عرب دیار یکه اکنون در ضبط و استیلای یهود است آورده اند بشورای امنیت
ملل متحد عارض گردید.

قضیه هر طور میخواهد باشد و نتیجه محاکمه ایشمن و عرض ارگنتائن بشورای
امنیت هر شد کلی را که خواسته باشد بگیرد آنقدر موجب علاقه مندی جهان
و جها نیان نخواهد بود که نفس قضیه یعنی مسئله اختطاف آن میباشد یهودیان
جهان و زیو نیزم (صهیونیست) بین المللی اینگونه واقعات خیلی زیاد راه انداخته
و ارتکاب کرده و میکنند و اثر افکار عامه جهان بر اعمال و کردار آن ها خیلی کمتر
از آن است که آن ها را از تکرار اعمالی نظیر آن باز دارد.

سبب چیست؟ سبب آن واضح است و آن همانا افکار و عقایدیست که زیو نیزم
یهود بر روحیه یهودیان ایجاد کرده و ثقافت قومیه آن جامعه عجیب را بنا نهاده است.

از روزیکه تاریخ بیاد میدهد و در دورهای مختلفه تاریخ جهان بزرگان و مردانی
به نام ها و عناوین مختلف مثل انبیا علیهم السلام فلاسفه و حکما و بالاخره مرییان

و متصدیان تعلیم بشر ظهور کرده و امت یسائیت و طائفه و جماعتی را زیر تربیه و تعلیم گرفته اند تا امروز هیچ طبقه دیده نشده مردم را دیده و دانسته از راه راست منحرف و به دروغ و حيله اغوا و افساد کرده باشد.

ادیان حقه سماوی، سیستم های برجسته فلسفی و طرق مختلفه تربیوی همه جز وظیفه هدایت و ارشاد مردم بر راه راست و احتراز از مفاسد اخلاقی و انسلک بدمکارم و مجاسن خلق تکلیفی نداشته اند و همه آن ها در مدتی که بوظیفه ارشاد و هدایت مصروف بوده اند روی پرورفته تمدنی ایجاد و اخلاقی استوار ننموده اند که تاریخ تا امروز از ایشان با احترام نام میبرد و در مقابل خدمتی که به بشریت انجام داده اند سر تظیم خم میکنند مثلاً تعلیمات خیلی صبورانه دین حضرت عیسی علیه السلام و هدایات معقول و مستدل مستند به مقتضیات فطرت و طبیعت بشری که در دین مبین اسلام موجود است و یا اینکه هدایات و رهنمائی های حکیمانه فلاسفه یونان روم و حکمای عرب و اروپا همه یادگار های است که هر کدام به سهم خود تمدنی و تهذیبی بیاد مانده اند که مایه افتخار مسئولین آن و باعث احترام ملت های بیگانه میباشد.

اما یهودیان در اثر تصرفاتی که بعداً در دین حضرت موسی علی نبیما و علیه السلام نمودند و طرق مختلفی که در آن ایجاد کردند تمدن با عقایدی ذهنیتی را سبب شده اند که هم برای خود شان و هم برای جهان و جهانیان اسباب زحمت و درد سراسر است. برای خودشان درد سراسر است ازین سبب که زیونیزم آن ها بایشان تعلیم میدهد که نمیتوانید عقیده و فکر خود را از مردم پنهان کنید و از راه تقلب و فریب مقاصد و آمال خود را بهر وسیله و ذریعه که امکان داشته باشد حاصل کنید و در راه وصول به آمال و آرزوی خویش هر قدر هم میتوانید مکر و حيله بکار برید زیرا با اساس زیونیزم برای تامین منافع مادی بکار بردن وسائل نامشروع هم جواز دارد. این عقیده و ذهنیت تاریخ یهود را پر از فجایع گردانید است و یهودیان دنیا را وظیفه داده تا برای گرد آوردن مطالب و مقاصد مادی شان از هیچ گونه قساوت قلب و بکار بردن حيله و دسیسه و اختطاف انسان و حریق اندازی، دزدی، شهادت ناحق، با دزد دهن چوال گرفتن و صدها شرور و مفاسد اخلاقی و اجتماعی در ین نگنند این ها همه سبب شد که یهودیان را در تمام دنیا بدینند و آن ها را از هر جا برانند

چنانچه امروز جز در بازارهای که آن‌ها به ترویج بازار سیاه دلالی‌های رقم‌رقم و سایر سیئات تجارت‌های نامشروع می‌پردازند راه ندارند.

اگر می‌گویند هتلر خیلی ازان‌ها را ذریعه همین ایشن قتل کرد و بسیاری ازان‌ها را از جرمنی بیرون راند ممکن است اشخاص غیر مطلع از حقائق حسن ترحمی نسبت بآن‌ها در خود احساس کند اما اگر کسی کتاب «مجادله من» هنلری را مطالعه می‌کند وعده‌هایی را که وی و دیگر اولاد اصیل آلمان از آن مردم ناانصاف دیده است می‌خواند می‌داند که این خودیهودی‌ها است که برای خود اسباب دردسر و ناراحتی را فراهم می‌کنند.

در دنیا تیکه تجارت و تبدلات به پیمانه‌های بزرگی صورت می‌گیرد روزی نیست که تجارت دلال‌های یهود فجایعی را راه نیاندازند این‌ها در خرید و فروش اسعار بازار سیاه را ترویج می‌کنند این‌ها وسیله چلند پول‌های جعلی می‌شوند این‌ها در محاکم تجارتی اگر به صفت مدعی نباشند بحال شاهد و اخیاناً قسم خور خریدگی حضور بهم می‌رسانند و در مقابل تمام این همه فجایع و جرائمیکه ارتکاب می‌کنند مقداری پول بدست می‌آرند و این پول را حلال تر از شیر مادر قدر می‌کنند برای اینکه زیونزم بان می‌گوید فائده مند بودن غایب نامشروع عیث و احصیه را مشروع می‌گردانند.

این، اعمال و صدها اعمال و افعال دیگر یکی ازین ناحیه ذریعه یهودیان درد دنیا صادر می‌شود یهود را خیلی در نظر مردم بد معروفی کرده است و از همین سبب است که مردم جهان بجز چند مملکت که در آن جاها سرمایه داران یهود قدرت و نفوذ دارند درهمه جا از دست یهودیان به عذاب افتد و لهذا یهودیان را معذب می‌دارند و ایشان را از ممالک شان بیرون می‌کنند.

البته دزدی بداعت و درین عصر که همه چیز داخل در تحت حقوق و قانون است ازین سبب که دزدی تجاوز بر دارائی غیر می‌باشد جرم بزرگ تلقی شده و مجرم آن بجزای الیم رسانیده می‌شود اما اختطاف کدچا پیدن حیات و حریت انسان می‌باشد خیلی بزرگ تر از دزدی اعتبار داده می‌شود و امروز درد دنیا کمتر مردمی خواهد بودند که باین جرم که نشانه منتهای وحشت و بدترین حالت تهنیب و معتقدات دینی و اجتماعی است آن در دهند در صورتیکه دیده شده این عمل را هم یهودیان انجام می‌دهند.

اگر یهودیان مردمان قابل انطباقی میبودند یعنی قابلیت ولایات این را میداشتند که در هر جا و هر زمین که سکونت اختیار مینمودند با محیط خویش و اخلاق و عادات مردم آن میساختند و با اصطلاح گسنداره خود را میسکر دند هم برای برای خود شان و هم برای مردم جهان قوم قابل گسنداره تلقی میشدند و ای چون چنین نیست و این ها مردم غیر قابل انطباق اند پس طبیعی است که مردم آن ها را و آن ها مردم را بد بینند و از دستین با هم پیش آیند و دیگران یهود در هیچ جا سیاه نشود :

این اخلاق خصوصی افراد یهود است و ای چون دولت ها همه وعده از افراد اند و اجتماع ایشان دولت را میسازد پس دولت یهود که مجموعه مردم یهود است طبیعی است که خلیفه مرکب و مجمع از اخلاق و اطوار یهودیان باشد از همین سبب است که اجتماع افراد بدسلوک و یغما گرد در جوار کعبه اولیه اهل توحید دولتی یغما گرد و متجاوز بنام دولت اسرائیل ایجاد کرده است که دیرینه بر مسایه های مسلم خود میسازد و دنیایی عرب را به زحمت و تکلیف و کدره است و این است که آن ها اکتفا نکرده از یک دولت امریکائی و یک جامعه عیسوی اختطافی نموده که دنیا را متوجه خرد گردانیده است.

این ها تعجب آور نیست و در عین حال اعمالی نمی باشد که از ناحیه یهود قابل انصراف باشد زیرا یهود را زیونیزم آن به حیل و دسیسه و کذب و ربا و اداشته و بایشان امر کرده است خدعه کنند، فریب بدهند و روغ بگویند و اعمال غیر مشروع را مرتکب شوند تا مفادی از ان بدست آرند که برای ایشان حلال و در حکم «هم خرما و هم ثواب» باشد پس این است زیونیزم یهود و داستان او «فاعتبروا یا اولی الابصار»

د تېجړه مسأله د اسلام، يهودی او مسیحی اديان په نظر کېښی

د ازدواج معصنه د يهودی ديانته په نظر کېښی پر هر قادر بالندی يودینی واجب دی يهودی قهلاً پدې عقیده دی که څوک داز دواج اونکاح کولو څخه سره لږی چه قدرت هم ولری ځان ورغوړی د داسی خلکو گناه دیوه ظالم قاتل دگناه سره چه بل سپی ئی وژلی وی یو شانتی ده ځکه چه وی دواړه دښتن تعالی دنور د پتولو مجرمان دی بلکه ځینی نور علما ئی څه وړاندی ئی او وائی دهغه چا عمر چه تل کلنی ته ورسیږی او مجر دهم وی دقضا نو اولوبانو وظیفه ده چه داسی خلک نکاح اواز دواج ته ترغیب او تشویق کړی .

غوره او مهم اسباب چه يهود دهغو په وسیله دنکاح اواز دواج مسأله دومره لوړه او مهمه ښی دادی چه د کورنور بقاء او همیشه والی اودینی وظائف چه د خلکو رابطه او علاقه دلوی ښتن سره محکموی یواځی ددوی په عقیده داولاد ترغوښتولو پوری اړه اوار تباط لری اودا ښکاره خبره ده چه داولاد دغوښتولو دپاره بله کومه روا سیله بی له ازدواج اونکاح څخه نشته او په همدی نسبت ښتن تعالی په قرآن کریم کی دزکریا علیه السلام قصه یادوی او وائی (بیشکه زه ویرینم له خپل وانو څخه وروسته له هر که اوښځه څخه شته ده نوو ښه ماته له طرفه خپل یومتولی چه میراث یوسی له ما څخه دینی امور او میراث یوسی علم او حکمت دیعقوب علیه السلام دآل نه .)

هم دا وجه ده هغه منکوحی ښځی چه اولادونه زیږوی ددوی په نزد دخپلو معاشرتی او جنسی حقوقو څخه تیر یږی اودغه حقوق خپلو مینځو یادښتن مینځوته ور کوی پدی غرض چه میره له هغو څخه اولاد وزیږوی او د کورنی د تشکیل اوبقاء سبب وگرځی دتعجب وړ خبره خولا داده کوم اولاد چه دداسی مینځو څخه پیداشی هغه دخپلی ښځی ځوی شمیرل کیږی او نه دهغی مینځی چه هلك له هغی څخه زیږدلی وی او ددی نظام د تطبیق دپاره مونږ داسماعیل علیه السلام قوله یو ښکاره مثال ښودلی شو ځکه چه ابراهیم علیه السلام خپلی مینځی هاجری ته دخوی دزیږلو په غرض وروړاندی شو او اسماعیل علیه السلام دوی آرزو په لمن

کښی وټو کیدو مخکې لدی ځنې چه دهغه اصیله بنده اسحق علیه الصلوٰه والسلام دهغه دکورنی دڅلود اوبقاء دپاره وړاندی کړی. همدارنگه یعقوب علیه السلام خپلی مینځی «بلیها» ته ور نژدی شو چه ددی نژدیوالی به اساس دوه ځان «ان» او «نقتالی» دنیانه راغلل وړاندی لدی ځنې چه دهغه اصیله ښځه «راحیل» یوسف، او نیشاهین وزبزی .

ټول یهود دتجرد مخالفین دی مگر یوازی یوه طبقه ددی یعنی حسدین یا ایسیسیمین بالزین ددی خبری طرفداران دی کوم قوانین او مبای دی چه دیهود مشهور مؤرخ «یوسف» لیکي اودغی طائفی ته منسوبوی هغه دادی چه دجسمانی لذاثد وڅښه ځان وسائل شی اودکر کی اوشر په نظر ورته ونه کتل شی زه د تقوی اوله ښځو څخه لربوالی دانسان له غورو اوورو فضا ټلو څخه حسا پیږی اولدی کبله هغوی ازدواج پرځانو باندی حرام کړی وو .

سره لدی چه دغه قوانین او اصول چه حسدی قبیل منعنه رااستبلی دی یواځی په یهودی دیانت کی کوم لوی تأثیر ندرلود او نه داچه په مجدودو ځایو کښی دهغی تطبیق شوی وبلکله په مسیحی دیانت کښی می هم خورا مهم اهمیت درلود او په درنه سترگه ورته کتل کیده په حقیقت کښی مسیحیانو په عقیدو کښی دی خبری هم ځای ونیوه چه تجرد دازدواج اونکاح څخه غوره او بهتر دی اود ازدواج څخه ځان ساتل دخدای دښنی دپاره بهترینه لیار او وسیله ده .

اوپه همدی نسبت «بولس» دقورنش خلکو ته خطاب کړی او وایی: هغه څوک چه خپل لور په میړه او هغه څوک چه می په میړه نه کړی دپاره ښه کار کوی لیکن د لمړنی شخص کار دوهم نه غوره او ښه دی دخلکو دپاره تجرد ښه کار دی مگر نه په هغه وخت کی چه دگناه دوقوع خوف موجودوی زه مجردو خلکو اوبښځو ته نصیحت کوی چه ځما دغه نصیحت قبول کړی که چیری چاپه ځان دپاکه اوسپیشلی پاتی کیداو قدرت ندرلودهغه دپاره پکار دی چه دتجرد څخه لاس واخلي اوزدواج وکړی چه ازدواج او واده کول دداسی خلکو دپاره غوره اوبه وی اوددو زخ دسرو لمبو څخه نجات مومی .

ترتولیان دیولس دتوصیې په حقله دتعلیق په ډول وائی بهتر ددو حالانوداسی نه دی چه په خپل ذات کی غوره اوبه وی که چیری څوک یوه سترگه له لاسه

ور کپی له دواړو سترگو دروند والی څخه بهتر دی که څه هم دیوی سترگی ور کیدل او وړوندوالی به اصل کښی هم ښه نه دی همدارنگی ازدواج دهغه چا دپاره چه دعفت په ساتلو قدرت ونه لری ددوزخ داور دسوزیدو څخه ښه او بهتر دی اما بهتره داده چه انسان له دواړو کارو څخه ځان وساتی نه واده وکړی او نه خپل ځان ددوزخ اور ته تیار کړی که څه هم ازدواج او نکاح یوازی انسان دگناه کولو دار تکاب څخه ساتی اما تجرد انسان لوړو مراحلوته رسوی او دخلکو دپاره موقع ورکوی چه محیر العقول معجزی ښکاره کسپي د مسیح علیه السلام دپیدا یښت نتیجه هم دتجربیرکت وو اولوی بزرگښو حناهیچی بنذ کریا او دبولس او دحواریون دای تجرد غوره کړی وو او خلکو ته یی دتجرد په پاره کښی وعظ او نصیحت کاوه اودی خوانه یی دعوت کوه. دتجرد ښه والی وو چه دحضرت موسی (ع) خور «میریسی» دبحر له نایا یابو اوبو څخه چه ملگری هم ورسره وی دوع او سالمی پوری ونی اود سیند په منځ کښی ورته وچه لار پیدا شوه اود ساحل لوری ته سالمی ښکته شوی اراویه «تکلا» کفارو وزی زمري ته وغورزو له لیکن زمري دهغی وخور او اوداړلو څخه ډډه وکړه او دهغی په منځکی دتعظیم او خوشحالی په رغبتو شو که چیری آدم علیه السلام دخدای معصیت ته نه وی وړاندی شوی سپیڅلی اوباک ژوند به یی تیر کړی وائی او انسانی نوعه به له بله ور که زیاته او ډیره شوی او مبهمی ختل به هیو دچازده نه وائی مسیحی ډیر علماء پدی عقیده دی چه تجرد په حقیقت کښی یو دینی رکن دی اوبدی خبره کښی د کوم شک او تردید ځای نشته تردی چه «دمدیولانس» مسیحی قولنی په څلورم میلادی پیرې کښی پر «گرونیان» مسیحی راهب باندی د کلسیا څخه دطرد حکم صادر کړو دهغه دطرد باعث همداوو چه دتجرد دمستلی د تطبیق په لار کښی خنډ واقع شوی وو اودتجرد دموضوع په خلاف یی تبلیغات کول مسیحی علماء پدی نظریه دی چه ازدواج دانسان دبقا اودزنا مخنوی دپاره یوتش ضرورت لیدل کیږی اولدی کبله مسیحیان دا خبره لازمه نه گڼی چه انسان دی دخپلو شهوانو داشباع دپاره جلب له لاسه ورکړی بلکه پدی شیانو کښی دانسان دپاره اعتدال مناسب بولی په داسی اند ازه چه دناسل او پیدایښت سلسله قطع نه شي لکه بزگر چه د کوم شی تخم گرونده کړی نو بیا دهغه دلو اور یو لو انتظار

باسی نه داسی چه دهغی دپاسه نور تخم و شندی دمارسیوني، ضائقه چه ده مسیحیانو له دای شخه ده اودمارسیون دمنه بپروان دی دتجرد په موضوع کسې دخورا افراط خاوندان دی اووائی چه ازدواج بالکل په قطعی ډول حرام دی اودمارسیون دمنه بپروان هیش څوک نه شی کولی چه ازدواج ته اقدام وکړي. لکه چه دحسد ینو دقبیلې دا کار وو. قول تر اوښتی چه دازدواج اوواده خاوندان وی دخپلو ښځو اوښتېانو شخه دی جدا شی.

سره لدی چه مسیحی باقی طایفو اوداوتر اوسنی عصره پوری ددی مذهب پیروی نه ده کړی که څه هم تجرد خورا اوړ مقام او ازدواج تش ضرورت بولی په تدریج سره دتجرد نظام یواځې پرا هیانو او په کاتولیکا مذهب کښی د فیسو پرغاړه فرض بار پاتی شو په مسیحی لرغونی عصر کښی د فیسو دپاره دکونډو ښځو دازدواج جواز نه وو لکه څرنگه چه به دچا اولنی ښځه مړه شوه دبلې ښځی دواده کولو اجازه ورته نه وه.

دغلورم میلادی پېړۍ په سر کښی په اسپانیه کښی د «الویس» ټولنسی دازدواج دحرمت اودجنسی شه و اټو شخه دلر یو الی حکم دکلیساؤ دلو یو عالمانو دپاره اعلان کړو او د یو نسمی پېړۍ په اخر کښی (گریگوار) اوم پاپ د ازدواج دحرمت اوتجرد دواجوب حکم دقسسینو اوراهبانو غټو اووړو دپاره صادر کړو ترڅو چه دهغوی ملکوتی صفات دجنسی نزدیکت په وجه ملوث نه شی که څه هم ددوی دا حکم په مسیحی مناطقو کښی دلپې نخل دپاره دستختی مجادلې اومعارضی سره مخامخ شو اما سره لدی هم ددیاراسمی پېړۍ په آخر کښی دغه حکم په کاتولیکي کلیساؤ اورو حانیو نو باندی په پراخه پیمانه تطبیق شو. عربو دجاهلیت په زمانه کښی ازدواج یو عائلولی اواجتماعی واجب گڼلو دخورانی اوزلمیتوب په دوره کښی ددی واجب دانعام شو قمندانوو دنرو اوښځو دپاره ئی زلمیتوب او پیغلتوب ددی واجب دپاره مناسب شمیرلو سره لدی چه بعضو به خپلې لونې اوچنکی په وړو کوالی کښی ورکولی اوچابه ازدواج دزهدواخلاص له کبله پریښوده اوداسی خلک به دجاهلیت په زمانه کښی د(مجرد) په نوم یادیدل ښائی داسی خلک به یاله عربو شخه دمسیحی مذهب پیروان واوېا په دهغوی عقائدو اوافکارو دتأثیر لاندی راغلی وو.

اما اسلامی شریعت خلك ازدواج ته بولی اودلوپ مقام په سترگه ورته قائل دی دمسلمان اودمسلمانی سلیمه طبعه - بلکه دمسلمانانو دپرو (اهل ظواهر) فقهاء چه دهغوی په دله کښی داؤد اصفهانی او ابن حزم دمشقی حیثیت لری پدی عقیده دی چه ازدواج په هر قادر مسلمان باندی فرض عین دی ازدواج ددوی په نظریه دمسلمان دپاره لکه روژه اولمونځ داسی دی که چیری څوک دازدواج څخه سره لدی چه قادر هموی ځان وزغوری گناه ئی داسلامی رکن دترکولو دگناه سره څه توپیر نه لری ددوی دلائل بی شماره ایات اونبوی احادیث دی چه په نکاح کولو امر کوی اوداینسکاره خبره ده چه امر د اطلاق په شکل دوجوب اوفرضیت دپاره دی لکه دغه دخدای قول « په نکاح واخلی تاسی هغه ښځی چه ستاسی خوښی وی » په بل ځای کښی وائی « په نکاح کړی تاسی هغه یی مړوښځی یی ښځو سړو دپاره اونیسکان اوصالحان له خپلو مریو اومینځو څخه » واده وکړی او خپلی ښځی مه طلاقه وی ځکه چه طلاق دخدای عرش لپزوی .

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمائی څوک چه له تاسی استطاعت او قدرت په نکاح ولری نو هغه دی ازدواج وکړی او هغه څوک چه دازدواج توان نلری روژه دی ونیسی ځکه چه روژه نیول دهغه دعصمت ساتلو دپاره یوازینی وسیله ده نکاح کول ځماله سنتو څخه دی څوک چه د نکاح کولو څخه ځان وزغوری زمونږ له ډلی څخه نه دی نکاح او واده وکړی چه دیرشی ، ځکه چه زه ستاسی په ډېروالی باندی دقیامت په ورځ په نورو امتونو ویاړم همدارنگه کوم فقهاء چه د نکاح پرفرضیت باندی په قطعی ډول حکم نکوی هغوی د نکاح مرتبه څه ناڅه وجوب ته رسوی او وائی ځکه چه دسړی په زړه کښی داوېره پیداشی چه گوندی په زنا او حرامو کارو کښی به واقع نشم پدی صورت کښی هغه دپاره ازدواج او واده واجب دی فقهاء ددی خبری طرفداران دی چه تجرد داسلام صحیحی طریقې سره منافی دی .

له دې کبله رسول اکرم صلی الله علیه وسلم وائی څوک چه له تاسی څخه ازدواج او واده وکړی هغه دخپل دین نیمائی برخه تکمیلوی او کله چه د آدم داولادی څخه څوک مړشی دهغه اعمال قطع کېږی مگر دری شیان نه قطع کېږی یو جباری صدقه ، بل علم

چه په هغه سره نفع اخستل کيږي در يم صالح خوي چه دهغه دپاره دعا کوي
 اوداښکاره خبره ده چه صالح خوي نه وي منکر دم شروع ازدواج ميوه او ثمره وي
 انس بن مالک رحمه الله عليه وائي چه دري کسه در رسول «ص» کورته را غلبل
 چه در رسول «ص» عبادت له کيفيته پوښتنه وکړي کله چه دوي ته خبر ور کړ شو
 هغه ئي لږ و شيمرو او وني ويل چه مونږ چيني يو او رسول «ص» حال داچه
 خپتن تعالى هغه لره روستني او مخکني گناهونه قول بيلي دي يوه وويل زه قوله شپه
 دخداي به عبادت بخت يم بل وويل زه قول عمر روژه يم او هيڅ کله افطار نه کوم
 دريم وويل زه دښخوله زديوالي څخه ځان سانم او هيڅ کله از دواج او واده ته
 اقدام نه کوم پدي وخت کښي پينځمېر «ص» تشریف راوړ او وني وويل تاسي
 په خپلو کښي سره څه ، څه وويل قسم په خداي زه له تاسي څخه ډيروړند ونکي
 اود خداي متقي بنده يم سره لدی روژه نيسم او افطار هم کوم امر بخ اداء کوم او خوب
 هم کوم ښځي په نکاح اخلم څوک چه ستاسي له دلي څخه ځما دستوخني
 مخ اړه وي ځما د امتيانو څخه نه دي .

اما کوم احاديث چه بعضي معاندین رسول «ص» ته منسو بوي او په هغه کي
 دتجرد په باره کښي تشويق او ترغيب شوي دي هغه موضوعي احاديث دي اود اسلامي
 روح او تعاليمو سره هيڅ موافقت نلري - اوداسي ښکاري چه دغسي منحرف
 تبليغات د مسيحي افکاروله تاثير اوبيا د تصوفی افراط له کبله منځ ته راغلي دي .

نکاح

نکاح چه د ژوندانه دمقتضيا تو يومهم اساس دی اسلام هغه ته په درنه
 سترگه کښلي دي ، او هر مسلمان ته ئي امر کيږي چه له پاکواو ښو کورنيو
 څخه ښځه وکړي ، دغه نکاح چه دخضرت محمد «ص» له سنتو څخه يوسنت
 دی ډيري فائدي لري .

په نکاح سره کورونه او بيا له کورونو څخه ټولني منځ ته راځي .
 په نکاح سره مېړه او ښځه د ژوندانه په امورو کښي يو دبل سره مرستی کوي
 په نکاح سوه آينده نسلونه پيدا کيږي .
 په نکاح سره اخلاقي امور ساتل کيږي .

چابربن حیان موسس علم کیمیا

چابربن حیان یکتا از دانشمندان بزرگ و شهیر اسلام است او نخستین کسیست که پی ریزی و اساس گذاری علوم تجربی را به عهده داشته است و شخصیت که ساینس را از لای افکار و کتب به عرضه لای اوتار و تجرب به خانه کشانده است و بدین وسیله خدمت بزرگوار به جهان علم و دانش و افتخار مهمی را به عالم اسلام و مسلمانان بخشیده است بلی او کسی بود که علم و دانش را عمومیت داده و نگذاشت گروه خاصی از فضل علم او کمال بهره مند بوده و دیگران برای همیشه از فیض علم و کمال محروم مانند بلکه آرزو داشت همه مردم از فیض دانش مستفیض شوند و نیز می گوشتید علوم اسلامی در تمام رشته های حیاتی رشد و تکامل یابد کسانی که در تاریخ اسلام به ملومات کافی دارند و از سوانح شخصیت های برجسته اسلامی آگاه می باشند این حقیقت را بخوبی درک کرده اند که بسی از افتخارات و عظمت باستانی مسلمین در قدمت تخنیک و صنعت مرهون اساسات علمی این فیلسوف بزرگ است بدایع و مخترعات عملی و نظری این دانشمند شهیر بارزترین مظاهر مجدد و عظمت مسلمین در عصر رمایه است روح تعالیم عالی اسلام مسلمانان پیشین را طوری تربیه نموده بود تا در پیرامون حیات معنوی زندگی مادی را نیز رشد و تکامل بخشند و به نیروی دوال (مادیت و معنویت) به معراج سعادت در پرواز شوند واضح است که سعادت دنیوی مسلمین که در اثر فراهم ساختن وسایل مادی تأمین میشود در صورت رسوخ ایمان و عقیده با پیروزی اخروی منافاتی ندارد خیلی معقول است که میگویند (بسی زیباست که دین و دنیا هم آهنگ یکدیگر پیش روند .)

واقعاً سعادت حقیقی مسلمانان وقتی تأمین میشود که به هموائی دین و دنیا معترف شوند چه اگر مسلمان تنها و تنها متوجه آخرت گشته و از فراهم ساختن وسایل حیاتی هر بیچی نماید در زندگی دچار وحشت و اضطراب گردیده آرامش قلب و دماغ را از دست میدهد همچنان اگر مسلمان را با غرق لذت دنیوی شده و روزگار را به لذت و پندیده های آنرا از یاد می کشد به بدبختی و تیره روزی سختی دست و گریبان

همیشه رد که نه تنها در اثر آن بعد از بهای گوناگون اخروی دچار میشود بلکه ثمرات ناگوار آن در زندگی دنیا نیز برایش میرسد :

جا برگرفته شبیه سایر فلاسفه و دانشمندان مسلم آنروز گار در تمام رشته های علوم بشمول فلکیات، ریاضیات، طب، منطق و فلسفه ید طولانی داشت اما در علم کیمیا عنایت و اهتمام بیشتری بخرج میداد همان بود که درین رشته مؤلفات گرا نبها وار جمندی از خود بیادگار گذاشته است که نه تنها در نزد دانشمندان مسلم بلکه میان فلاسفه و علمای غرب مرکزیت خاص و اهمیت بزرگی داشت :

این شخصیت بزرگ علمی یکسلسله تجارب علمی کیمیاوی اقدام نموده و برنامه های مناسبی را در اجرای آن مورد تطبیق و عمل قرار داد علاوه کوشید تا نتایج تجارب خویش را طور نظری هم ترتیب داده و بصورت تالیف به جهان علم و دانش ارمغان بخشید بلی می توان بادر نظر گرفتن این اساسنامه ها جابرا را بحیث مؤسس علم کیمیا قبول کرد روشهای تعلیمی جا بر در علوم بویژه در علم کیمیا یک مدرسه خاص را بخود تشکیل میدهد این مدرسه پسانها در اثر پیروی پیروان و شاگردان عظمت قابل قدر را نصیب شد جا بر در علم کیمیا طوری شهرت دارد مثلا یک بقرات در طب و بطیموس در فلکیات مشهور است مسیحیون هنگامیکه به معارف اسلامی آگاه شدند و به فرا گرفتن آن پرداختند درین هنگام در علم کیمیا مانند جابر دانشمندی نه در شرق و نه در غرب سراغ میشد لذا با عشق و وجد و بیت خاص خود را بدان مؤلفات او انداخته و به اسم (Ceber) او را شهرت داده کتب و مؤلفاتش را به السنه اروپائی نقل و ترجمه کردند جرار کریمونی نقل میکند (کتاب السبعین) که بزبان لاتینی نوشته شده است از مؤلفات جا بر است این کتاب تقریباً در حدود هفتاد کتاب را دربر میگیرد آنقدر بعید نیست شخصیتی که شهرت و عظمتش شرق و غرب را به وحشت انداخته است مورد گفته های بی اساس و حکایات خرافات آمیز واقع شود تا جایکه مورخین و سیر نویسندگان هم در اثر مشاهده این اقوال و نظریات به شك و تردید افتاده از وجود و حقیقت عظمت و شخصیت او انکار کنند و گاهی هم از راه جرئت اظهار نمایند که آیا این شخص صاحب این همه مؤلفات است و یا اینکه کس دیگری آنها را نوشته و او بخود نسبت داده است آری جا بر و مو صفاتش مورد شك و تردید دانشمندان سابق بود طوریکه علمای عصر هم گاهی در باره وجود او به شك می افتند

ابن ندیم در کتاب خویش موسوم بقهر ست می نویسد گروهی از دانشمندان و نویسندگان بزرگ اظهار عقیده نموده اند که این مرد «جابر» شخصی موهوم نیست که حقیقت و ماهیتش معلوم نیست و جمعی را هم عقیده بر آنست که او کتابی تألیف نکرده است هر چه مؤلفات را که مردم به او نسبت میدهند اثر دیگران است که او بنام خود شهرت داده است و تنها کتاب (البرحة) از تألیفات اوست این بود عقیده دیگران در باره جابر اما من (ابن ندیم) اظهار میدارم آیا از عقل و خرد بعید نیست که دانشمندی با کمال رنج و مشقت کتاب را تألیف می نماید و بعداً آنرا بنام خود شهرت نداده می گذارد به اسم دیگران مشهور شود؟ آیا این چنین دانشمندان بلهه را می شناسید که چنین عمل خنده آور را مرتکب شود؟ گمان نمی کنم در نسل بشر از گروه دانشوران چنین بیخردی سراغ شود! واقعاً وجود و حقیقت جابر طوری واضح و آشکار است که قطعاً نمی توان از آن انکار نمود مثلیکه از وجود مهر در عرصه آسمان مجال انکار نیست و مؤلفاتی دارد که از حد شمار بیرون است.

ابن نباته در کتاب خویش «شرح العیون» که شرح رساله ابن زیدون است در باره شخصیت جابر به شك افتاده می گوید من در باره سوانح ابن دانشمند شرح و بیان را در کتابی که مورد اعتماد باشد نیافتم و این حقیقت خود دلیل برین است که این نام «جابر» يك اسم موهوم نیست و دانشمندان و مصنفین علم کیمیا آنرا از طرف خود وضع کرده و بزعم خویش او را مؤسس علم کیمیا دانسته اند و شهرت داده اند که این شخص در زمانه جعفر صادق میزیست چه گمان می نمودند جایکه کلمه آقا به من گفت و یا از بادارم شنیده ام در مؤلفات منسوب به جابر ذکر یافته است منظور آن جعفر صادق است بهر حال خداوند به حقیقت او بهتر آگاه است.

قبل از اینکه به ازاله شك ابن نباته و ازاله اسباب و عوامل نظریات عاری از حقیقت او در باره جابر چیزی بنویسیم باید تصریح کنم که شارحین در مقصود گفته جابر «سیدی» باردارم! اختلاف دارند که آیا مراد از آن جعفر صادق است و یا استاذ جابر که «حربی» نام داشت بهمین حال بعقیده من عاملی که ابن نباته را

و ادار ساخته است تا در باره شخصیت و حقیقت جابر به شك و تردید افتاده و گفته های دور از حقیقت را اظهار نماید این بود که ابن نبانه فن کیمیا را به شکلی که در آن روز گسار میان طبقه از کیمیا دانان جاری بود انکار داشت بسیاری از علمای کیمیا در آن عصر چنان عقیده داشتند که انسان می تواند در اثر عملیات کیمیاوی هر گونه احجار و مرکبات را به طلا تبدیل نماید فلاسفه اسلامی در آن عصر هم درین موضوع بدو دسته تقسیم شده بودند دسته طرفدار تحول و جمعی منکر آن بودند دسته منکرین که در رأس شان کندی جاداشت اظهار می کردند ممکن نیست بشر شبیه مواد طبیعی به خلق و ایجاد ماده موفقی شود جائی دیگری ابن نبانه در شرح عبارت ابن زیدون می نویسد جابر ابن حیان به اسرار کیمیا آگاه بود ازین گفته او معلوم میشود جابر در فن کیمیا قدرت خاصی داشت .

و نیز گفته است علم کیمیا اگر چه بنام شهرت به سزایافته است و اما از لحاظ حقیقت معنی باطل و بی اساس است همچنان یعقوب کندی در رساله بدیعی خویش موسوم به وابطال دعوی المدعیین صنعة الذهب والفضة (نوشته است کسانی که ادعا می کنند به ساختن طلا و دیگر معادن قیمتی موفقی شده اند آرزویی جز فریب دادن مردمان در سر ندارند چه طبیعت از خلقت آن اختصاص دارد .

حقیقت اینجاست که فن کیمیا دو پهلو دارد پهلو عملی و تجربوی و پهلو نظری فقط که پیش از تجربه بمیان آمده باشد مسلمین مقارن قرن دوم هجری و قتی که شکوه و عظمت شان گردن صعودی خود را می پیمود و دولت شان از شرق بغرب وسعت یافته بود. کوشیدند تا وسائل عیش و راحت خود را از راهای مختلفه فراهم آورند بدین منظور بدان فن کیمیا دست افزگنده به يك سلسله عملیات کیمیاوی شروع کردند که در نتیجه آن به ساختن کاغذ، رنگهای متنوعه شیشه و تقطیر مواد نباتی جهت فراهم آوردن عطرها و فرحت بخش و روح افزا موفقی شدند و همچنان مرکبات معدنی را از ته خاک بدر کشیده در ساختن اسباب و آلات از آنها استفاده کردند در بن میان به ساختن بسیاری از تزیینات و کشف اصلاح معدنی فایز شدند علاوه بر این عملیات و تجارب به پیمانه وسیعی اسباب و لوازم کیمیاوی را اختراع کردند پوشیده نماند مسلمانان در خلال این عملیات

و تجارب به معلومات خویش اکتفا نوزیده بلکه از افکار و نظریات دیگران هم مستفید شدند .

این قسمت کیمیا را جابر بنام علوم صنایع یاد کرده است .

هرچه قسمت دوم که عبارت از جانب نظری علم کیمیا است اختلاف زیادی در آن میان دانشمند آن مخصوصاً بین فلاسفه اسلامی وجود دارد و علت اینهمه اختلافات همانا نظریه سحر آمیز تحویل پولاد و نقره به طلایست علمادین نظریه اختلاف دارند که آیا این عملیه ممکن است و یا خیر! اگر امکان داشته باشد پس روی چه علل و عواملی خواهد بود؟ در خلال این اختلافات علماء مجبور شدند در طبیعت جواهر و مرکبات عمیق شده خواص هر یکی را با شرح و بیانی ایضاح کرده و بدسته بندی آنها به پردازند در اثر همین خبرها بود که علم کیمیا بوجود آمد و جهان علم و دانش از فیض آن بهره و افری گرفت در تکرین این فن پیش آهنگ همه جابر بن حیان بود که قافله سالاران فن کیمیا در عصر حاضر خوشه چین خرمن معلومات و هدایات اومی باشند .

سیرت جابر : ابو عبدالله یا ابو موسی جابر بن حیان کوفی از دی طوسی صوفی دانشمند بزرگ اسلام است و از آنجا که مدتی در کوفه زیست نموده است به کوفی شهرت یافت جابر در کوفه دستگاه بزرگی کیمیای ترتیب داده بود که تاسالیان زیادی باقی بود و چون به قبیله ازد که از قبایل بزرگ عربی است منسوب بود بنام ازدی و به لحاظ آنکه در طوس بدنیا آمده است به طوسی مشهور گشت پدرش حیان هنگام تأسیس کوفه منزلی در آنجا برای خود تیار کرد شهر کوفه در آن آوان در علم و صنعت شهرت بسزائی داشت زیر ابا نیسان و اساس گذاران آن می خواستند شهرت و عظمت آنرا نسبت به بصره بالاتر سازند حیان در کوفه به شغل عطاری می پرداخت در حرکت شیعی که در اواخر خلافت امویان بوقوع پیوسته بود سهم داشت بدین غرض به صحبت ابی عکرمه سروجی بطرف شام رفت و در آنجا هر دو به ملاقات امام محمد بن علی رسیدند و از آنجا از طرف امام جهت دعوت مردم به خلافت بنی عباس جانب خراسان فرستاده شدند در آنجا بسیاری از مردمان دعوت ایشانرا اجابت کردند حیان در هنگامیکه در بلاد خراسان مشغول دعوت بود فرزندش جابر در طوس متولد گشت والی اموی حیان و رفیقش را

بمضور خود خواست و از حقیقت کار شان پرسید آنها از موضوع دعوت بکلی انکار نموده خود را بنام دونفر تاجر معرفی ساختند اما دیری نگذشت که قضیه بر حاکم اموی منکشف شد و ایشانرا بدار کشید فرزندش جابر بن تیم و بی پدر ماند مردم طوس او را به دیار عرب بسوی قوم و قبیله اش فرستادند و آنجا میان اقربایش به من رشد و کمال رسید جابر در برخی از رسائل خویش می نویسد هنگامیکه در بلاد عرب زیست می نمودم قرآن، و نحو، و قرائت و کتابت را از نزد شخصی که بنام «حربی حمیری» یاد میشد فرا گرفتم حربی حمیری کسیست که درباره او حکایات عجیب و غریبی نقل شده است به معنی گفته اند او از جمله همان کهن سالان نیست که چهار صد سال عمر خورده است جابر بعد از مدتی زندگی دامن صحرا را ترک گفته به کوفه آمده به جعفر صادق پیوست و بعداً بدربار برمکیها راه یافت نخست بخدمت یحیی و آنگاه به فرزندش جعفر پیوست جابر قصه انصال خویش را به جعفر در کتاب «الخواص الکبیر» با مسئله اکسیر و منافع آن چنین آورده است.

«روزی از روزها بعد از آنکه در دانش علم کیمیا شهرت یافته بودم بخدمت بدارم جعفر صادق به نزد یحیی بن خالد رفتم یحیی داشت که در حسن و جمال عقل و امال بی مثال بود اتفاقاً در آن روزها در اثر استعمال سهل سخت دچار مرض شده بود تا اندازه که اعاده صحبتش محال بنظر آمد زیرا قوه توانش به کلی به تحلیل رسیده بود و علالتاً شدیداً دچار قی و استفراغ گشته بود تا اندازه که قدرت تنفس و سخن زدن را نداشت و قتی که یحیی ازین حالت آگاه شد به وحشت افتاده از من پرسید آقا دوائی را در علاج این مرض سراغ نداری! جواب دادم آب سرد به سرو صورتش بریزید هم چنان کرد نرسودی نه بخشید باز دستور دادم بانمک داغ معده اش را گرم سازید و پاهایش را چرب کنید همه را اجراء کردند کمترین فایده نکرد و چون مرضش بسیار شدت کرد یحیی از من تقاضا نمود تا شخصاً به بالینش رفته او را معاینه کنم همینکه به پای بسترش نشتم از وجع نهش بی روح چیزی دیگری باقی نمانده بود لذا از اکسیری که با خود داشتم بوزن دودانه سه گنجین برایش دادم بخدا قسم است که عرصه کمتر از نصف يك ساعت طوری تندرست شد که گاهی به رضی دچار نشده باشد.

یحیی چون این حائنه را مشاهده کرد خود را به پاودست من در انداخت گفتم برادر ! چنین کاری را نباید کرد او از من پرسید این دواء چه مفاد دارد آنرا یکایک برایش تشریح دادم سپس اظهار نمودم باقی مانده این را بخود بگیر پوزش خواست و از گرفتن ابا و وزید بعد بدرس تعلیم و ورزش و سپورت آغاز کرده بسیار چیزها را یاد گرفت فرزندش جعفر از و دانشمند و ذکی تر بوده حکایت بالا این را می رساند که جابر گذشته از نبوغش در کیمیا طیب حافظ نیز بوده است و در علاج بسی از امراض دوائی را که بنام اکسیر یاد میشد استعمال می نمود چون جابر به یحیی و دو فرزندش فضل و جعفر پیوست ایشان او را برشید معرفی کردند. جلد کی کیمیا دان معروف قرن هشتم هجری در کتاب خویش موسوم به (نهاية الطلب) می نگارد. جابر شخصی است که از رشید آرزو کرد تا از سلطان روم تقاضا نماید که برخی از کتابهای حکمت را به او بفرستد رشید تقاضای جابر را پذیرفت و کتب زیادی را از دربار شاه روم درخواست کرد که بوسیله حنین بن اسحاق و ابن بختیشوع بعربی نقل شد پوشیده نماند که حکایت بالا ما را به يك اشکالی سردچار می سازد که حل آن در بادی امر مشکل بنظر می خورد و آن اینست شک نیست نخستین کسی که از خلفای مسلمین به نقل کتب دیگران پرداخته است همانا خالد بن یزید اموی است و علت آن هم این بود که خلیفه بدانستن علم کیمیا عشق و علاقه مفرطی داشت لذا به اجرای این امر جداً اقدام کرد. پس حکم کردن به اینکه جابر در نقل و ترجمه کتب یونان سبقت دارد ظاهراً با حقیقت بالامتناقض است اما اگر دقیق شویم میان این دو حکایت کدام تفاوت و تناقض احساس نمی شود چه واضح است که نقل و ترجمه کتب و حکمت دیگران در بین مسلمین خیلی قبل از پیدایش جابر آغاز شده بود اما حرکت آن بطلی بوده چه این عمل در بدو امر در يك چو کات محدودی صورت می گرفت اما پساً آنها در عصر رشید و بعداً در زمان مامون عباسی بکمال قوت خود رسید و آثار دیگران بخصوص کتب یونانی ها مکرراً یکی بعد دیگر ترجمه می شد. چون ادوار تیره روزی و بدبختی برمکی ها فرا رسید، رشید آنها و کسانی را که در پناه اوشان زیست می نمودند از بین برداشت، جابر هم که بوسیله برمکی بر رشید متصل گشته بود ازین آتش خشم و غضب برکنار نماند و مورد استنطاق خلیفه قرار گرفت بعضی را عقیده بر آن است که علت خشم رشید بالای جابر و سیاه شدن

و بد بیغان بود که نمیخواستند این شخصیت بزرگ به نزد خلیفه گرامی و محترم باشد از جمله دسیسه‌های که باعث تباهی او شد یکی هم این بود که می گفتند جابر اسرار صنعت خود را پنهان میدارد و خودش شخصاً از آن استفاده می کند پس مجبور شد قسمتی از اسرار دانش خود را به رشید بداند هم چنان یحیی بر مکی و دو فرزندش فضل و جعفر را از سر صنعت او آگاه کند و علت دارائی هنگفت رشید و یحیی عملی ساختن دستورهای صنعتی جابر بود و همه بخشش های گزاف آل برمک از همین اموالی بود که در نتیجه عملیات جابر تهیه می شد عباسیان نیز از ثروتیکه ازین راه بکف می آو ردند بذل و کرم می کردند، فاطمی های مصر و المغرب قوت و شکوه خویش را نیز ازین ناحیه کسب کرده بودند. به ارباب دانش پوشیده نیست ادعائیکه از خلال حکایت جلدکی فهمیده می شود عاری از حقیقت بوده و ابطال آن به برهان و دلیل نیازمند نیست چه ثابت است که ثروت رشید و برمکی ها از راه خراج ممالک تهیه می شد نه از طریق تحویل معادن به طلاء و دیگر زیورات طوریکه مردم در آن روزگار چنین عقیده داشتند.

این ندیم می گوید مردی بن حکایت کرد که جابر عمری در کوفه زیست نمود و دواى اکسیر را بغرض صفائی هوای آن شهر استعمال می کرد مدتی بعد از مرگ جابر در خانه مخروبه در کوفه هاوونی پیدا شد که در آن بوزن دوصد رطل طلا یافته شد چون از حقیقت خانه جستجو کردند واضح شد خانه مزبور مسکن جابر بن حیان بوده و همچنان در میان خرابه زارهای آن اثار لا بر اتواری بنظر می خورد که جابر در انانای حیاتش در آن جاب عملیات کیمیای مشغول می شد این واقعه در زمان عزالدوله بن معزالدین بوقوع پیوسته بود ابو سبکتگین دستار دار می گوید عزالدوله شخصاً جهت مشاهد و تسلیم اشیاء آنجا آمده بود گرچه تمام این حکایت مقرون به حقیقت نیست اما به این دلالت می کند که جابر در کوفه مسکن داشته و همچنان کار خانه و لا بر اتواری را جهت عملیات کیمیای در آنجا بنا کرده بود جابر طوریکه در بالا گذشت بنام صوفی هم شهرت داشت اما این حقیقت درست معلوم نشده است که آیا او حقیقتاً عارف و متصوف بوده است یا خیر؟ اینقدر می دانیم در بین قدماء کسانی که سوانح جابر را قید کرده اند این را ذکر کرده اند که او صاحبان کار و مه واجید بود و کتابی در تصوف

تالیف کرده است تنها این ندیم می نویسد جابر چندین کتابی در زهد و مواظبات نوشته است بهر حال تالیف اثر وی در تصوف دلالت به این نمی کند که او حقیقتاً تصوفی عارف بوده است .

اما هولمیار در عقیده بر آنست که مصدر علوم جابر در کیمیا کتاب افلاطون نیزم حاضر است و پیروی همین مکتب افسکار را جاب تصوف کشانده است چه پیروان این مکتب عموماً از تصوف بهره دارند بهمه حال مورخ نکته سنج گاهی نمی تواند به متصرف بودن او جزم نماید تا بر همین قاطعه را جهت اثبات آن مشاهده نه کنند .

مؤلفات جابر :- استاذ کارلی درباره مؤلفات جابر به این نظریه معتقد است که همه مؤلفات او بعد از حیاتش از طرف یک دسته از پیروان اهل تشیع و باطنیه صورت گرفته است و این مؤلفات تقریباً یک قرن بعد از جابر نوشته شده است این دانشمند جهت اثبات قول خویش دلایل چندی را ارا نه می کند که ایراد آنها در اینجا به طوالت مضمون می انجامد .

هولمیا رد دانشمند بزرگ غرب که من هم نظریه او را تأیید می کنم چنین عقیده دارد که بسیاری از کتابهای جابر در قرن چهارم هجری تقریباً به دو قرن بعد از حیات او تألیف شده است هولمیار در مؤلفات او را به چهار دسته تقسیم کرده است .

۱- کتابهای هفتاد گانه :- که قسمت اعظم آن در قرن دوازدهم به لاتینی ترجمه شده است .

ب: کتابهای یکصد و دوازده گانه :- که اکثر آنها را به بر مکیها اهداء کرده است و قسمت بزرگ این کتابها از هرمین گرفته شده است .

ج- المصححات العشر :- درین کتاب جابر نظریات قدماء را در علم کیمیا بشمول فیثاغورس ،سقراط و افلاطون نگاشته است .

د- کتاب الموازین :- که به یکصد و چهارده کتاب بالغ میشود و در آن از موضوع میزان بحث میراند .

هولمیار از ذکر دیگر مؤلفات جابر که در طب و فلسفه، منطق و دیگر علوم لب بسته است چه توجه کامل او در موضوع مکتب کیمیای او بوده است هر چه این ندیم در فهرست کتابهای این دانشمند بزرگ را به تفصیل ذکر کرده است .

بدبختانه ازین همه آثار گرانبها و کتب قیمتدار جز قسمت اندکی به طبع نرسیده است بار نخست بر تملوت کتاب اورا بنام (الرحمة) به لائین نشر نموده است و بسال ۱۹۲۸ هولم یازد یکی از رساله های ده گانه اورا طبع نمود و همچنین کرایس کتابیرا بنام. الرسالة المختارة که بالغ بر ۵۵۵ صفحه میشود از قاهره به طبع رسانیده است :

آخرین اثر او در مزگ موسوم به دفع السموم و مضارها با ترجمه المانی بسال ۱۹۵۹ نشر شده است.

تصنیف علوم: سزاوار است کسانی که در تمام رشته های علوم تبجر و نبوغی حاصل می کنند به دسته بندی و تقسیم علوم پیر دازند و هر علم را نظر بدیگرش به نظم و ترتیب درست وضع کنند ارسطو علوم را چنین طبقه بندی کرده بود علم نظری و عملی و فنی و باز علم نظری را به طبیعی و ریاضی و مابعدالطبیعی و عملی را به اخلاق و سیاست منقسم ساخته بود و اقیون علوم را به رنگ دیگری تقسیم کرده بودند هنگامیکه در دانشگاه های اسکندریه فلسفه افلاطون و ارسطو و روا قیون بهم آمیخت تقسیم علول به شکل دیگری صورت گرفت علم ریاضی به علم وزن، حساب و هندسه و موسیقی متفرع گشت هنگامیکه مسلمانان عرب به آن سرزمین وارد شدند ذخایر علم و معرفت را در آنجا تنظیم نموده و کلتور و ثقافت اسلامی را بدان افزودند و در اثر آن اخلاق و فلسفه تخیلیک و صنعت رنگ و رونق بهتری یافت دانشمندان اسلامی که در رأس آن جابر بن حیان واقع است علوم را بعد از آنکه به نیروی دیانت اسلامی قوت یافت بود سراز نودسته بندی کرد بعضی مردم عقیده دارند فارابی نخستین کسیست که علوم را پس از آمیزش روح دیانت اسلامی در آن احصائیه و طبقه بندی کرده است این عقیده از صواب دور است زیرا طوری که در بالا هم ذکر شد جابر قبل از دیگران به اینکار اقدام کرده بود این ندیم در فهرست تقسیمات علمی را از نگاه جابر نه فده قسم شمار کرده است از قبیل منطقیات، فلسکیات و سیاسیات و غیره در جائی دیگری جابر طبقه بندی علوم را از لحاظ اینکه سایر علوم خدمت کیمیا رامی کنند چنین ارائه میدارد .

نخست علوم را به علم دین و علم دنیا تقسیم نموده و آنگاه علم دین را به علم شرعی و علم عقلی و علم دنیا را به علم شریف و وضع تقسیم کرده است و باز علم

شرعی را به علم حروف و علم معانی و علم شریف را به صنعت و وضع را به صنایع قسمت نموده است در مرحله ثالث علم حروف را به طبیعی و روحانی و علم معانی را به فلسفی و الهی و علم صنعت را به مراد لنفسه و مراد لصغیره و علم صنایع را به صنایع محتاج الیهایی و صنایع محتاج الیهایی الکفایه و الا نفاق علی الصنعة تقسیم می نماید در مرتبه چهارم علم طبیعی را به حرارت و برودت و رطوبت و پیوست و علم روحانی را به نوری و ظلمانی و الهی را به ظاهر و باطن علم مراد لنفسه را به اکسیر تام صیغ و مراد لصغیره را به عقاقیر و تدابیر جدا کرده است این بود تقسیم علوم از نگاه جابر.

همچنان در رساله الحدود به تعریف برخی از علوم نیز پرداخته است که چند مثال آنرا در اینجا ذکر می نمایم.

تعریف علم صنعت: علم صنعت عبارت از دانستن علم اکسیر است که اگر بصورت صحتیح و درست تحقیق و استخدام شود در جمله علوم شریف دنیوی محسوب می شود علم اکسیر. و آن عبارت از علم به شی مدبر صابغ است که ذات جواهر خسیسه ذاتیه را به جواهر ذاتیه شریف مبدل می سازد.

علم عقاقیر: - علم به اجزاء کریمه معادن است که در پیدایش و بدست آوردن اکسیر شدید بدان ضرورت احساس میشود.

علم تدابیر: - این علم عبارت از عملیاتیست که اعراض از نوع پست به نوع اعلی تبدیل میدهد و انیهم در ایجاد اکسیر دول مهمی را بازی می کند.

جابر کتاب (اخراج مافی القوه الی الفعل) را به عبارت ذیل آغاز می کنند که در درون هر چیز قوا و نیروهای نهفته و اشیای مکنونی وجود دارد که در اثر اصطکاک و دیگر عملیات ظاهر میشود مثلاً آتش در دل سنگ وجود دارد و بوسیله چقماق پدیدار می شود و قویترین وسیله که اشیاء را از مرحله قوه به عرصه فعل می آورد همانا علم تدبیر است دانشمند موصوف بعد آنکه درباره علل و اسباب اخراج نیروهای نهفته به پیمان و وسیعی معلومات میدهد به موضوع جواهر و اصول علوم تماس گرفته چنین معلومات میدهد مکنونات از دو حالت خالی نیست یا نطقی می باشند یا معنی هر چه معنی عبارت از جواهر است و هر چه نطق

در تقسیم اولی خویش بدو قسمت حروف مفرده و مرکبه جدا می شود حروف مرکبه شامل اسم و کلمه و قول می باشد و قول در ذات خود به منطق، شعرو بلاغت تقسیم شده است .

جابر بعد از بیان معلومات فوق به شرح قوانین طبیعی و تکوینی اجناس پرداخته پیرامون کواکب طبیعت و تاثیر آنها در تولید باد و باران، صاعقه و زلزله و خواص افلاك و ستارگان معلومات مفصلی میدهد و بعد از تشریح فلك القمر به بیان علوم هفتگانه که نام آنرا کتاب الموازین گذاشته است انتقال می کند و این علوم عبارتند از علم طب و حقایق آن ۲ - علم و صنعت علم تشریح مبادی آن ۳ - علم خواص و محتویات آن ۴ - علم طلسمات که در آن وزگزار از علوم پرارزش و برجسته بشمار میرفت اما امروز اساس و پیروی ندارد ۵ - علم استخراج کواکب و آنچه که در آنهاست و حقیقت ستارگان ۷ - صور یا تکوین .

تقسیمات علوم از طرف جابر به منظور خدمت علم که میا صورت گرفته است فهم کیمیا در واقع قویترین عامل فهم فلسفه است تا جایکه رازی گفته است کسیکه کیمیا را نمی داند از فلسفه چیزی نمی فهمد .

و چیزه ها ...

✽ خوش لباس و پاکیزه باشید و اثاثیه خود را اصلاح نمایید تا به پاکیزگی چون خالی میان مردم ، نمایان شوید . « حضرت محمد ص »

✽ سخنان بیهوده را وا گذار . سخنیکه رفع حاجت تو را پس است . « حضرت محمد ص »

✽ طوری با مردم رفتار کنید که اگر پنهان شدید بر شما گریه کنند و در زندگی مشتاق شما باشند .

✽ آنچه از دنیا خواستی و بدان نرسیدی فراموش کن . بدان که تمام کردن کار از آغاز آن بهتر « وفناعت رضا » را تفتان نیکوتر است .

(حافظ)

بی نوم او بی نشان

یو بوتی یم شین شوی په یو پوله د دهقان
یو څک او به می څیکلی دی له څاڅکي د باران
غوايانو د بزگر خوځېده کسره به اور خوړلای زما سر هم ځلېکو مکرر
ریښی په لرو یم لېږی گتۍ ته د لځان
چې شین وومهور ښووم چه بدووم او که ښووم خوازه ووم که ترڅووم خبر نه ووم چه شووم
شوی ش دسو زواو چه وار راغ د خزان
کډووم بیا را شین شوم دیولی هم نشین شوم ریږو او ته تعین شوم په سترگو د بد بین شوم
څرځلته لځوانی مرگ شومه که لاله د انسان
زه گل یم خو گل نه شوم نصیب د بلبل نه شوم اوچت په ورېل نه شوم ولاړ په غمل نه شوم
په پوله کښی شو پاتې ارمانی د گلستان
هم ښه خوړه مېوه یم ترڅه نه یم خوړه یم خوشتر کو نه غیر مېوه چه پوله کښی راشه یم
مامه پر یښدی زه ونه یم د باغ اود بوستان
له پنا لځپلی برخې په څنگ کښی کړم د برخې څنگه څرخې په مادی وکړی ورځی
ان رحمه خو شا لېږی ولی ته زمانه ز بان
د باغ په مېخ کښی ونو لېږاو گوری ښانه منو دی خوا ته قدر منو کړی رحم په زمانو
زه هم د ستاس زړی یم به زړه لرم ارمان
که چیرته وی په پښ کښی دو نو انجمن کښی په ښه ښکلی چمن کښی په سبز پیر هن کښی
نونه به وم داوس لکه په پوله کښی حیران
په لگي به مېوه دارو ښانه به به سا به داروم دهر سړی به یار وم حاصل باندی به یاروم
زما د باغ په سیوری کښی به جمعه وه یاران
خپل لمان یوری شرمیزم آخر به څه شی کیمیزم او مییم او غو څیمیزم وانه شم یاسوزیمیزم
تمیز په چا کښی نشته دی د ښویدو تر میسان
هر څه په یوه ټول دی اغزی دی که غټول دی اخراس په یوه شپول دی په یو لځای کښی را ټول دی
په گاو د بلبل سره سړی موزی زاغان
دیولی سره اور شوی قیامت را باندی تور شو زما د ورکور شوی خوشگ را ته له گور شوی
د ستا په لوری گورم شه یو لاله مهر بان
راځه جو هر شناسه له دی لځای می او باسه چه خلاص شم له وسواسه دی غم د زړه د یاسه
په ما د بی وفاو گوری وانه کسپ ی گمان
دیوانی بوتی زلمی کومک له هر چا غواړی په نوی ژوندون ویاړی په ننگ کښی چه لځان تعالی
(حافظ) ۱ زندان شوی دی هر چا ته خپل مکان
بی نوم او بی نشان

اعجاز قرآن از نگاه من

من اعجاز قرآن را روی مسئله تحلیل مینمایم که باعث فساد عقیده مسلمانان است
عنصر و انتقاد مستشرقین کوتاه نظر گشته است .
قرآن که کتاب خداست و مگر برای بشر آری برای محیط کوچک، حیات
محدود، و افکار کوچک.

قرآن قانون است و برای ما برای آنکه ما ناقص هستیم بقانون احتیاج داریم
خداوند را که قانون گذار بشر میدانیم قانون را موافق روحیه و ساختمان بشر طرح
کرده این قانون و قرآن، طوری نیست که بتواند تربیتی را اساس بگذارد تا بشر را
از مرحله بشریت بالاتر ارتقاء بدهد خدا هم نمیخواهد و ما هم تقاضای آنرا نداریم
که این قانون را بحیث محمول طبیعت بشریت بشناسیم ماهر وقت که توانستیم از یک
قانون ثابت و لا یتغیری پیروی کنیم آنوقت بشر نه بلکه موجود دیگری خواهیم
بود که هیچ احتیاج بقانون نداریم ما طوری هستیم محیط اجتماعی ما بر نگیست
که گاهی از جنگ و زمانی از صلح و روزگاری از هم آهنگی و اتحاد و بازمانه
هم از مفهوم تفرع للبقا پیروی مینمایم قرآن بهم این تناقضات اجتماعی تماس گرفته
و از جنبه های مثبت و منفی در زندگی بشر بحث میراند مثلا میگوید وای مردم شما
را از یک نرد آدم، و ماده و حواء آفریدیم، و جای دیگری میگوید و خدا اگر
بعضی مردم را به بعضی از ایشان دفع نماید هر آئینه زمین ویران میگردد نظیر
این آیات که در قرآن بکثرت دیده می شود از مفاهیم مخالف زندگی و تناقضات
اجتماعی گفتگو مینماید نه بواسطه آنست که در خود قرآن کدام فتور و یا ضعف
وجود داشته باشد «العیاذ بالله» بلکه تناقضات اجتماعی ما ایراد اینگونه مفاهیم
و احباب مینماید من پیشتر از آنکه با گولده تمسیر مستشرقان و الهانی که بر اسلام

انتقادات فراوان دارد آشنا کردم هنگامیکه قرآن میخواندم آیاتی که نسبت بآیات مدنی بر من اثرات گیراتر و شیرینتری داشت مگر طرز قضاوت من با او خیلی متفاوت است او میگوید که حضرت محمد «صلعم» هنگامیکه در مکه میزیست تنها بود و قریش او را اذیت میکردند این نثر و غمگینی وی در ادبیات قرآن اثری خاص بخشیده و ادبیات آنرا تراژدی ساخته است و هنگامیکه در مدینه رفت و مردم زیادی با وی دوستند و بطرح امور حکومت و ترتیب قوانین مالی پرداخت آنوقت روحیه مکه با او نبود ازینرو ادبیات قرآن بر تبه نثر عادی پایان آمده است اما من ایمان قوی دارم که قرآن از تراش فکر بشر نیست ادبیات قرآن که در مکه و مدینه تحول یافته نه بواسطه آنست که روحیه حضرت محمد «ص» تغییر یافته بلکه به لحاظ آنست که خطاب قرآن در مکه بکفار قریش بود که فن شعر و سخنوری را بارث برده و از مباحثات و افتخارات ملی و قبیلوی می پنداشتند باید سخن بپایه استعداد ایشان می بود اما در مدینه سخن بیشتر متوجه یهود بود نه عبری آشنائی داشتند و نه به عرب علاقه اظهار میکردند طرز فهم آنها در زبان عرب متقاضی آن بود که ادبیات قرآن روان و از هر گونه اشکال در فهم ایشان منزّه باشد.

چنانچه از نامه هائی که حضرت محمد «ص» به پادشاه حبشه و پادشاه عجم و کسری فرستاد این مسئله بهتر روشن میگردد.

شما اگر اشعار شکسپیر را برای شادگردانی که تازه حروف آوی رامیاموزند زمزمه کرده و فهم آنرا از ایشان مسئله مینماید ناشی از کوتاهی نظری و جهالت شماست تمثیل من باین مدعا برای آن بود که بگویم نه تنها قرآن و تعبیر آن موافق محیط زندگی بشر است بلکه ادبیات و لهجه آن نیز از همین اصل پیروی مینماید پس تناقضات اجتماعی ما محیط زندگی ما ساختمان متقاضی است که قرآن هم از همان جنبه ها با ما حرف بزند پیش از آنکه مادر باره آیتی که از جنبه های مثبت و منفی بحث مینماید توجه کنیم و جبراً مفهوم هر دو در یکسوی تاویل نکنیم و تکلیف های فراوان را متحمل شویم و یا اگر موفق نشدیم باز دچار تشویش باطنی و تزلزل عقیده شویم بهتر است بنواقص ساختمان و محیط زندگی خویش توجه

کنیم گویا مفهومات متغییری که در قرآن دیده می شود تنها بیان واقعیت محیط زندگی بشر است حتی آیات فاسخ و منسوخ، وی همین اساس ثابت بیان گشته ماهر زمان که موفق شدیم همه نواقص و محیط - زندگی - افکار - پیدایش، ما را از میان ببریم آن وقت به تحدید قانون متوجه میگردیم ببخشید من اشتباه کردم آن وقت احتیاجی بقانون باقی نمیاید آری قرآن قانونست برای بشر و مکمل ترین قوانین .

گویا اعجاز قرآن از نگاه من تنها بهمین است که از مفهومات متناقضه زندگی بشر و واقعیت های اجتماعی بحث راند و هیچ جنبه آنرا فرونگذاشته است .

ممکن است شما برسید در صورتیکه تناقضات اجتماعی و نواقص محیط و نارسائی ساختمان بشر متقاضی آن بود که قرآن هم از مفهومات مخالف بحث براند پس بشر چرا بالینهمه نواقص آفریده شد ؟

این پرسش تحلیل ما هیچ رابطه ندارد با آنهم بواسطه که ما نریالیست نیستیم و بوجود خدا و منابع روحی و مقدس اعتراف داریم میگوئیم که بشر در حوزه خلقت کاملترین مبادی موجود است که نمی توان برتر از آن موجود دیگر را تخیل کرد ها چون خدایرست و بنده خدایم انسان را که با خالق وی یکجا یادآوری هیمائیم او را در برابر خالق خیلی حقیر و ناتوان و حتی ناچیز تصور میهیمائیم ورنه شما که میتریالیست هستید هیچ موجود دیگری بشکاء شما بالاتر از انسان نیست آری ما هم انسان را در همه کائنات کاملترین موجود می پنداریم و هم ما و شما نمی توانیم زندگی - خلافت - و تکامل را بهتر از امروز تخمین نمائیم .

ای فرزند آدم ! همی اندیشه کن و پیوسته همی گوی کجافتند شاهان و فرمانروایان دنیا؟ آنها که ویرانیهای دنیا را آباد ساخته و بیمارها را کشیدند شهرها ساختند. همانها از حاصل دسترنج خویش با کراه جدا گشتند و دیگران از آنها بارت بردند و ما هم بهمین زودی بدانها می پیوندیم .

د بشر د پرمختګ په ساحه کې

د اسلام اغېزه

هر کله د پیام حق اداره له مختص څخه په یوه دوستانه لیک کېږي، دهغه درنې مجلې په مسلك برابر، د همکارۍ هیله، کوي، په دې ددې ادارې د غوښتنې په مطابق سعي کوم خپله عرفاني مرسته وړاندې کوي، په دې «پیام حق» له درنې مجلې سره چې الا مسکن جاري وساتم، پدې آرزو، دا پلا تیرني عنوان لاندې، دخپل اجتماعي مضمون په لیکلو پیل کوم. او د پاتې خدای څخه، توافیق غواړم «غ + جلال».

پدې حقیقت دوستان او دښمنان اتفاق لري چه د اسلام سپېڅلی دین د نړۍ په تاریخ او دجهاني مدنیت په ترقۍ کې عظیم الشان رول لوبولیدی اسلام انساني نړۍ له پاره داسې غوره او ممتاز دین دی چه حدودیې څرګند، او تعلیمات یې خورا واضح او عالی دی. ځکه د ابانک آئین نه هغسې غوامض لري چه د عقل په خلاف وی او نه اسلامي شریعت په سپې باندې دو نه تکلیف تحمیلوی چه توان یې نه لري. اسلام بشري وروزلو د عالی افکارو په رڼا کې ټولو وګړو ته د داسې مساواة حق ورکوي چه د هغوی په زړونو، نفسونو کېږي د خیر او عدل ملکه راوښه کېږي، خو:

په لوی سر کېږي اسلام د قضیې د بریالۍ کېدو فضیلت درېو سئو شخصیتونو ته راجع دی، پدې جمله کې تر ټولو معظم او عظیم الشان شخصیت د رسالت خاوند، حضرت محمد مصطفی (صلعم) دی. وروسته تر لومړي پېشوا، دده اول ملګري او عزیز دوست، ابوبکر صدیق، او بیا عمر فاروق د حضرت محمد (ص) دوهم خلیفه ګڼل کېږي... هو مونږ هیڅکله دهغو اورو سپېڅلیو رجالو ستړي کارنامې هم نشو هېرولي چه د اسلام او تهنیت په څېرولو کې یې اسلامي نړۍ او انساني عالم ته وړاندې کېږي خو د لومړنو درېو سئو شخصیتونو په موثر زیار، او اخلاقي فضیلت د دې دین اصلي بهجت اېښودل شوی، اوله هغوی څخه دې اصلاحي تحریک سرچینه

حضرت محمد مصطفی (ص) هغه ذات دی چه دالهی ارشادیه لار ښوونه بی عرب او نور مسلمانان دجاهلیت له انرشی (خودسری) څخه داسلامی دین، اخلاقی رڼانه رابللی، او هغوی ته یې له خرافاتو، زړو، بدو تقالیدو څخه، چه ضررونه یې څرگند وو، دسختو قربانیو په مرسته، نجات ورکړیدی. هغه سخته معرکه چه لومړۍ، پلادینغامبر اوبت پرستانو په منځ کې پیښه شوه، دحضرت محمد (ص) ژوندی له ستره خطر سره مخامخ کړ. مگر هر کله چه حضرت محمد (ص) نفس او ضمیر د خدای پاک په مینه او حمایت داد درلود، نو په قول قدرت، اوادبی شجاعت یې له مشرکانو سره ترهغه وخته پوری کلکه، جاهده وکړه، چه اسلام او توحید، په بت پرستی، بریالی شو... عرب چه دجاهلیت په دوره کې له هر راز مذهبي او اخلاقی قیو دو څخه آزادوو. ژوندی له خوند اخستلو، غرور، عیش، طیش څخه عبارة وو. جگړې، لبت، ښځې، شراب، قمار د هغوی د انرشی محور، او دحرکت مدار ګر زېږدلی و، له یوې خوا یې هغه بی قیده ژوند هېڅ کله له جدی افکارو او اخلاقی هوانو سره نه وو مخامخ شوی. اودبلی خوا که هغوی اسلام او دپیغامبر اصلاحی ارشادات منلی وای نو ټوله کچه او تجارتي اعتبار یې دلایه ووت. سر بیره پر دې هغوی دهر راز پوهنې له رڼا څخه محروم اودچهل پداسی تیازه کېښی لاهو و چه نه پخپل قصه رپوهېدل، اونه یې کوم شعور درلود چه ښه او ورځ سره بېل کړی، ګواکې د هغوی دجاهلیت دزمانی ژوند لوېشپه «اپی قو ریت، او کسکېر هادیت څخه» ترکیب شوی وه...

اوس نولو ستونګی انداز له لګولای شی چه داسلام سپېڅلی پیغامبر په څه فطرت کېښی په ارشاد مامور، اوله څه ډول مغروری، بی قیده ټولنی سره مخامخ شو... که څوک دحضرت محمد مصطفی (ص) بېکسی، ناداری، او زبردست دښمنان په نظر کېښی ونیسی نو دمطلق انصاف له مخی دغه پاک اولوالعزمی باندی په اعتراف مجبور دی... په هر حال پیغامبر پس له پېر کړاو، ربې، ستونځی څخه دخپل مقدس دعوت په تائجو بریالی شو، اوجهالت، انرشی، زور، غرور، دهغه الهی استاخی په مقابل کېښی په اعتراف مجبور اوقرائی ارشاداتو ته یې داحترام سر قیته کړ. دامهال نبوی تعلیماتو د عربو نفسونه مهذب، د فکر افق یې ارت او داشعوری پکښی پیدا کړ چه په زغرده دهغه ستر، سپېڅلی او نامرئی قوت په وجود چه د: «الله تبارک و تعالی»

مطلق موجودیت دی، اقرار شی... هو! محمدی تعلیمانو په منکرانو کښی داسی روح ایجاد کړه چه دهنی په رڼا کښی بی و کولای شوو، دارادي او اقدام ترسیوری لاندی بشری نړی ته دنوی ثقافت رڼا، او د سپېڅلی مخلد د ین پیغام هم دوی ورسوی... د جاهلیت په دوره کښی هر کله چه په عربی مفککو وړاندو کښی دار تباط مزی یوازی د قبیلې او کورنۍ احساس و او دا احساس دخپل محدودیت اوشو نیزم په لحاظ کوم تاثیر او اغیز نه مانه، نو هیڅ عرب دا قدرت نه درلو دچه کوم اجتماعی تکلیف پڅای کړی، لیا اقلأ پدی پوهشی چه هیڅ یوسیا سی وحدت په عصیبت او کورنۍ باندی نه بنا کپزی... نو اسلام دخپلو پاکو تعلیمانو، او اجتماعی آرزوگانو د بریالیتوب او عملی تطبیق په لحاظ، پدی مجبو روه چه د قبیلې عصیبت توهین او د هغه ضررونه، چه اغېزی په انسانی شعور، او بشری عواطفو باندی څرکند دی له منځه یوسی، او په ځای بی د عامی دینی او مسلکی ورورولی او حقوقي مساوات سپته ودانه کړی... نو حضرت محمد (ص) د خدای پاک هغه ممتاز سپېڅلی استاخی دی، چه ددی حقیقت په قایمولو کښی تر هغه اندازی مجاهده اوزیاروایست چه هغه تکالیف د کوم بل مصلح انسان د لاسه ندی پوره..

هو! حضرت محمد (ص) ددی نوی روح، دیووالی او ورور ولی، په برکت هم هغه پخپل منځ کښی دښمنان بی جاچه- بی سوچه عربان د اسلام په نورمنور کړل- او هم بی دپته چمتو کړل چه ترده وروسته، د اسلام په څېر هغه ستر او عظیم الشان رول ولوبوی چه دنړۍ په تاریخ کښی ساری نلری...

خوهر کله چه د دیني وحدت قیام اود بقا د اجتماع په صحنه کښی په همیشه کوښښ اومتواصلی وبښتیا پورې اړه لری، څسکه داسی تعصبه دینی او اجتماعی- ورورولی، لومړی پلادی بی سوچه نابوه وکړیوله ولسی او موروثی غرضونه سره سخت مخالفت درلودل د اسلام لارښوونکی دخپلی فیاضی روح اومقدس سیاست په مرسته پدی بریالی شو چه عرب د قبیلوی ارتباط له تنگی دایرې څخه تېر اود دینی او اجتماعی ورورولی په اړته صحنه کښی لکه یو وجود داخل اویوفکر، یو ستر قوت تری ساز کړی، مگر په ډېره خواشینۍ سره دامپال هغه مقدس اومعظم پیشوا وفات شو، خوهر کله چه حضرت «ص» دخپلو هاګرو «صحابو» په عقل اوروح باندی تردی اندازی نفوذ او ګرانېت درلود، چه

لومړۍ یلاښی داونه منله چه حضرت محمد غوندی پاک شخصیت هم لکه نور عادی اشخاص مرک اری، اودی وفات شوی دی؟ څکه هغوی ته داخبره خورا گرانه ښکاره پده، ددی پېښی تصور وکړی چه هغه ممتاز شخصیت چه دهغوی شکونه بی دایمان په نورحل، او نفسو نه بی دالهام په اشراق مېذب کړی، اعجاز خوارق بی تری لیدلی، او بالاخر بی په نایره عربو کښی هغه مقدس بدلون او انقال راوستیدی، هم چیرته وفات کېدای شی؟؟

حتی عمر رض» ذکری او مجرب ستر مېرېدم حضرت دوفات له پېښی څخه انکار وکړ او په مسک آوازی ویل:

«ان رجلاً من المنافقين يزعمون ان رسول الله توفي؟ وانه. والله هامات ولكن ذهب الى ربه، كما ذهب مرسى بن عمران، والله ليرجعن رسول الله... الخ» اما فاروق زمرلفت شو، او دخپل رشد په مرسته بی دموقف اهمیت پیاوړند خصوصاً چه دابوبکر صدیق حکیمانه ارشادات بی واروپدل.. نوپه خوله شو... هم داوخت دی چه دابوبکر صدیق لوړ شخصیت دگردو اصحابو په منځ کښی څر گند پېښی څکه ابو بکر (رض) دیوې لنډی مدلی خطبی په ذریع په لگیدلی اور او به و شیندلی او اشتعل تایی پری نشود بالفرض که صدیق نوای، دالفت مزى دمسلمانانو په منځ کښی شلېدوته ژدی شوی وه او هغه ورورولی چه پینامېری دخپل ممتاز ژوند په «۳۳» کلمه دوره کښی زړی کرلی و له پېڅه وتوته چمتو څر گندېد څکه پدې باریک برزخ کښی دانصارو، او مهاجرینو زوړ اودجا هلیت دزمانی نفرت او مخالفت بېرته نوی کېده، خود دابوبکر ممتاز فکر او شخصیت پدی موقف کښی دهر راز پېښ مخه ونيوله وروسته تردې دمر عملی کفایت دموقف په پېژند کلو کښی بیا هم وکولای شو چه په متبادر کیفیت دانصارو د پلټون خطر چه بی د مهاجرانو دگډون څخه دبنی سعد په سقیفه کښی سره غونډ شوی وو درک او اصلاح کړی فاروق دابوبکر او ابو عبیده په ماگرتیا دانصار و د انتخاب قولنی ته پخپل سرور غلو هوری بی پس له یوې سلسلی تودې مقاهمی او مناظری دانصارو له مشرانو سره، عمر سمدستی ابو بکر ته دبیعت لاس ورکړ او بیا دمر په تأسی نورو اصحابو هم چه چه دابوبکر په بهتری بی اتفاق لاره له صدیق سره دشوری په اصل مطابق، په خلافت بیعت وکړ. او په دوهمه ورځ عام بیعت شروع او پایته ورسېده...

مورخین اوسیرلیکونکی وائی: پدی ستره حادثه کنبی، دابو بکر «رض» دفضیلت اوتزکیمی په مدال، توصیف موفق شو چه هغه عظیم اختلاف او اخطار چه اسلام بی په لوهر نی، مرحله کنبی تر تهدید لاندی نیولی ووله منځه یوسی مگر اختلاف پدی لحای پایته ونه رسیده، لکه هغه مهال چه، دپیغا مبر د وفات دپېښی خبر په عربستان کنبی خپور شو، نو په گرده شېبه جزیره کنبی بی دا ډول یوعمومی هیجان خړ گند کړ، چه دخبر په اروپو لځنی قبائل مرتد، او ځینو نورو هم دزکوة له ورکولو څخه انکار وکړ، خو لځو شخصیت پرستو کسانو هم د نبوة دعوی وکړې، په مکه کنبی بت پرستی بېرته خپل کونډ سر راوچت کي دا ټول حوادث بالخاصه دیوه غېښلی حربی ملت لخوا لکه عرب، داسی عوایق وه چه له منځه وړل بی خورا گران خړ گنبدیده مگر په مجمل دود باید وویل شی چه دا ټول اغزن خنبد ونه په دوه کاله کنبی دابو بکر په کلک ایمان ټیگ عزم فوق العاده شجاعت، اودعجیب ثبات په بکر کت د اسلامی نهضت له مخی قطار اری کړل شوه دا ستری پېښی څه قدر تفصیل غواړی او هغه دادی:

هر کله چه داسلامی شریعت لار ښوونکی دهجرت په یوولسم کال جامه بدله کړه، نو هغو اشخاص وچه د اسلامی ارشادانو له نفوذ اوملوك الطوائفی څخه غورزولی وه هغوی دپیغا مبر وفات دخپلو اغراضو دپرمخ بیلولوپاره بهترین فرصت وگاڼه، داسلام په ضد ددرېدل مرتد شول - په درواغو بی د نبوة دعوی چاغی کړلې - مگر دا ټول خنبدونه، لکه چه، ومو ویل دابو بکر دحقیقی ایمان اوتدبیر په اغېز مغلوب اودلیاری لری کړل شوو - دلته باید په لنډو، دابو بکر هم دپېښو چه څه شخصیت او کرکتر خاوندی:

ابو بکر لومړی سپی اودمکي ممتاز شخصیت وه چه دخپل منور ضمیر په رڼا کی لرمړی پلا دخدای پاک په اقدس توحید، اودپیغامبر په رسالت ایمان راوړ، اودبت پرستی په خلاف دکام په ضد ودرېد، تر اسلام پخوا، اوتر اسلام راوړلی وروسته په تجارة مصروف و، خو چه مسلمان شو خپله څلویښت زره درهمه سرمایه بی د اسلام دخپولو په لپار کنبی ولگوله - دده سپېڅلی اور اعماء «رض» چه دوه کمر بند به بی تړل «فونطائین» دامیر المومنین عبدالله بن الزبیر مور پیغامبر او خپل پلار ابو بکر

ته دفریشو له ضرره نجات وړ کړی او نیمه شپه یې اوش ورتړا ووست ، چه مد ینی ته پرې سپاره راغلو - بله کشره لور یی امیر المومنین عائشه صدیقه « رض » ده چه د اسلام د شریعت په خپرولو کښی عظیمه برخه لری ، د جمل په جگړه کښی د اصحابو قاعد ، وه او دخپل ورور عبدالرحمن په ضایبی د خلیفه عثمان « رض » د قصاص حد اجرا کول غوښت - هغه وخت چه ابو بکر په خلافت وټاکل شو ، عمومی مال به یی په خلقو ویشه او پخپله یې برخه نه اخستله - مسلمانانو پدې غرض چه له تجارته لاس واخلي او دخلافت په چارو بوخت وی شه محدود حقوق ورته معین کړه ، مگر ابو بکر « رض » تر خپل مرگ پخوا وصیت وکړه چه هغه یوه قوه مخکې چه درلو ده یی د پلوری اوییه بی دده دمعاش پدې خای بهر ته بیت المال ته وړ کړی . ابو بکر د مرگ په وخت د دنیا له شتمندی څخه دوی جامی درلودې چه دده د وصیت په موجب په هغو دوو جامو کښی کفن او خاورو ته وسپارل شو ، مگر جرجی زبدان وایی « یو دینار » مترو که ترې پاتی شوه ...

والحاصل دا ابو بکر خلافت د بحران او امتحان دوره وه - سم دده دخلافت له اعلان سره : طلحه له بنی اسد - سجاج له بنی تمیم ، مسیله له بنی حنیفه ، او نور ، له نورو قبیلو څخه په درواغو راجک شول او د پیغامبری دعوی یی وکړې - د هر یو د خپلی قبیلې لخوا حمایه کېدی - او هره قبیله د شمیر او مالی قدرت له پلوه تر قریشو مستعده وه - پدې پریشانی کښی مرتدانو ددې جرئت وکړ چه د اسلام په مرکز « مدینه » باندې هجوم راوړی ، عمر « رض » ابو بکر ته پېشنهاد وکړ چه اسماعله خپل دری زره نڅه لښکر سره چه پیغامبر « ص » دخپل ژوند په وروستو ورځو کښی شام ته مقرر کړی و بهر ته راوکړی زوی ، اودار تدا په غلی کړلو کښی کار ترې واخلي - ابو بکر په سره سینه خواب وړ کړ ، هغه بیرغ چه حضرت صلعم تر لیدی ، ابو بکر د هغه د پرانزولو جرئت نه لری - ماته دار تدا په خپت تمبو او کښی دخدای پاک مرسته کافی ده . صباو رخی داسا مه لښکر بی چه مدینه ته نژدې میشته وه د شام خواته ولیږ داو ه او بهر ته پخپله مدینه ته راغبر گشو ، خلاصه ، دامپال که ابو بکر په هغه مردانه شجاعت له مدینې څخه دفاع نوای کړی ، مدینه پخپله سقوط نه کړی وه - دا وخت ابو بکر لس جنوبي - په بل روایت « یوولس جنوبي » وټپلی ، او په لږ وختو کښی یوولس لښکری تعبه کړی ، په هزار دوی یو یو غوښتلی ، ایماندار باندې پرده سردار لکه عمرو

ابن العاص - عكرمه بن ابی جهل، خالد بن الوليد، يزيد بن ابی سفيان او نور د اسی
 د پياوړی اميران مقرر کړل - ابو بکر له مرتدانو سره په سختو جنگونو مجبور شو، چې
 داخلي جنگونو تر ددو کولو پورې دوام پيدا کړ، پداسی شدة روانی وی چې وازی
 دیمامی په جنگونو کې سربېره پر نوروزيانو شېداو ۷۰۰ تنه د قرآن کریم حافظان
 شهیدان شول - دار تعداد جنگي پس له ۲۰۰ کلو د اسلام په کچه پایته ورسېدې او قو ل
 عربستان د اسلام تر بیرق لاندې دیوډه فکر پېرو او هغه نامتو ملت بی تشکیل کړ چې
 کمار نامی بی دنړۍ په تاریخ کې نظیر نه اری ...

په نن ورځنۍ نړۍ کې د « ابرهام لنکولن » ابرام د غلامی
 په موضوع کې چه دا ناز و نی ملی وحدت تری جوړ شو - د صدیق
 او مرتدو عربانو له جنگونو سره شپاht لری ، مگر که دغه او هغه
 علل او ظروف هم په نظر کې ونیول ، بالخصوص مرام او اخلاقی اغېزې له حیثه
 د صدیق بریالیتوب د لنکولن، تربری له مشکلاتی تر اسمانه تفاوت سره لری، همدسی هم
 په راتلونکو نمائندو کې « ابو بکر رض » پس د داخلي وړانیو له سهو لو څخه
 د بیغامبر «ص» نه تاسی سمندستی شام او عراق ته لېس کړی واستولی - ابو بکر د نزاع
 په حال کې ویل کېده، قدره وی چه مهلت ومومزه به خالد شام ته او عمر عراق
 ته استوم ترڅو چه زما دواړه لاس د خدای پاک په لیار کې په کار بوخت شی ،
 اما د هجرت په ۱۳هـ کال په هغو ورځو کې چه مسلمانانو د یرموک «هیر وهاکس»
 په ډگر ، دخالد ، ابو عبیده، عمرو بن العاص په قیادت د روم متحده لښکرو ته چه ابن
 اثیری شمیر ۲۴۰۰۰ دوه لکه اوڅلو شت زره قید کړېدی سخته هاتی ور کړه
 او پر مخ ولاړل - صدیق د حضرت محمد مصطفی «صلعم» لومړی خلیفه و فات شو، او په
 لهای عمر بن خطاب په خلافت وټاکل شو - خو باید پوه شو چه مورخین د یرموک -
 او قادیسی د جگړو وبری لکه دستر بری، « بدر » د مسلمانانو له فیصله کوونکو
 جنگونو څخه بولی، ځکه د بدر فتحی عرب، او د یرموک او قادیسی فتوحانو، روم -
 او ایران په غبرگو زنګونو راوپرژوو ...

د عمر په خلافت کې مسلمانانو ، شام ، عراق ، فارس ، دخراسان
 د زبانو برخه - مصر او افریقه لاندې کړه او د اسلام جندې دمداین په منارو د بابلینون

به بر جانو- دشام او فلسطین به لورو، به ریمو شوی، د عمر د موقف په مور د کتبی باید دالانندی نکتو ته اشاره وشي: اوسنی ځینی مورخین وایی چه عمر «رض» داسلامی دموکراسی دترویج باوجود، پدې چاره بشپړ موفق نشو چه قبیلوی نظام، قطعاً له منځه یوسی - د عمر په دوره کتبی «فرد» دقبیلې له لیاری په ملت یوری پیوستون در اود، یعنی دقبیلې هو جدیت، دقبیلې ذاتیت په ملت کتبی مدغم او مندمیج شو، عمر «رض» سره لدې قبائل دپته اقال کړل چه دمر کزی حکومت د اقتدار په مقابل کتبی دداخلی جگړو دارا کړو لوحق نهاری - په بل عبارت داسلامی ملت او مرکزی حکومت نظام پر قبایلو باندي قهراً دا خبره تحمیل کړه چه نوره به کومه قبیله په مقابل کتبی دجگړی واک نهاری، بیا هم عمر دقبایلو په اجتماعي نهضت کتبی لوی لاس درلود، او یوازی دی وچه دقبایلو مختلف او پخپل منځ کتبی متضاد صفونه یی داجنبی غلیم په مقابل کتبی داسلام دمباد یودخپرو لویه کچه په یوه پر نسیب، تربیه نقشه لاندی سره مخلوط، او په یوه صف کتبی ودرول - عمر «رض» لومړی خلیفه دی چه دایمی نظام یی تشکیل او هغوی ته یی ځیمی، داستو کتبی ځایونه او بهترین خوراک ورسولی شو، استاد «درینولاندیکلسون» انگریزی مستشرق وائی «۹۲ مخ» الهلال نومبر ۱۹۳۷، وروسته تر هغه چه عربستان دشرک له څیزی پاک شو، دامملکت وهان، اود دایمی عسکرو ته، دهمپانو، اود جزیرو هر کرونه جوړ شو - عمر د لویو قواؤ، داقامت په غرض ستر معسکرونه درلودل بصره او کوفه دفاروق دزمانی دوه عسکری باشکاو وی چه وروسته بیا رونه تری جوړ شول - او هم نیکلسون دخپلی مقالې په اخر کتبی لیکي: که مونږ د عمر په قتل دخپلی شخصي کتبی څخه سترگی پټی کړو، نو دا ورپه چه ووايو. زمانی داسلامی نړۍ د سعادت د عمر په کفن کتبی ونغښت، او دده په وژلو حربی عزت اود عادلانه سمیده خلافت ورځی نیمگړی شو یی» دایوه منصف انگریز نظریه ده... اسلامی مورخین لیکي چه عمر «رض» به هر وخت ویل «زه غواړم چه دا یران ستره واک ددې دقبایلو له مشرانو سره مخامخ کړم او گوړم په، شه نړی څر کنده پښی»

شک نشته هغه نظام او قول چه عربانو به غاړه نه ورته تېږه ول، اخر د عمر په دوره کښی د اسلامي مباديو قوت او عام ترويج پردوی هم تحمیل او تطبيق کړه - پدې اساس فاروق د قبائلي عربانو غرور له منځه وړی او اجتماعي حکومتي مقررات یی خواهي نه خواهي پرې اجرا کړېدی .

په حقیقت کښی داوخت قبیلوی ژوندانه ته یوازی نوم قدر پانی وه او قبيله په مستحکم ډول په ستره اسلامي جامعه کښی منحل شوی ځکه اسلامي روح به څرگند دو د حکمرانی درلوده ، او دارو ح لکه حضرت رسول « صلعم » چه د مکي دفتحي په ورځ پخپله تاریخي خطبه کښی معرفي کړه ، او د قبیلې ، او کورنیو امتیازات یی باطل اعلان کړه د فاروق په دوره کښی پخپل قوت باقی او قبیلې یوازی نوم نه وو ، بللې نور هر څه ، خو هغه وخت چه روم او ایران د اسلامي لښکرو لخوا مغلوب شواو د مختلفو کسانو د فوځ ، فوځ خلاق د عقیدې لیا مصلحت له مخی د اسلام په دایره کښی راغزول ، پدې وجه د عصبيتو نو قیو د لری او پخوانی تقلید هر کړل شو و - داوخت له مختلفو نژادو څخه یوه ستره اسلامي ټولنه مینځته راغله چه د عقیدې ، ژبی ، او مختلفو کفایتو نو په بنسټ ودانه شو یوه - د عمر عمومی سیاست هم داوچه مختلفې ټولنې تر خپلې زور وری ادارې لاندی یوشان وروزی دفترونه روغ ، واردات ، مصارفات تنظیم ، د عسکرو مامورینو حقوق وټاکل شوه - عرب له ځنګی لرئو ، کرلو څخه منع اوله بیت المال څخه ځی اړ زاق اخیستنل - ځنګی پخوانو بزګرانو ته ورپرېښودې شوی اومالیی به یی ورکولی ...

حضرت رسول « ص » د مسلمانانو نفسونه د داسی حمائی او دینی تربیه روزلی وه چه هغوی به خاص مصلحتو نو ته ، دعا مو مقابل کښی اهمیت نه ورکاوه - دوحیی د قطع کېدو نه وروسته - ابو بکر رض « هم اسلامي روح وساتله ، او د ارتداد انرشی ئی په خپ وټېږوله - عمر بن خطاب د تقوی او اسلامي دموکراسی په اساس په کار تسلط لاره ، خلیفه د داسی اقتدار او ذهینیت خاوند وه چه مال ، نفوذ اوو سائلو دی له ملی اسلامي مصلحت څخه نشو اړولای ، دا حقیقت شواهد لری - لاندې به هغه شواهد په مجمل دودو لیکل شي که خدای کول .

اسباب و مبدء اختلافات اصحاب

پیغمبر اسلام «ص»

چون در قرن اول اسلام علم حقوق اسلام چنانکه امروز دیده می شود تدوین و تالیف نشده بود بلکه در آن عصر مباحث احکام مانند مذاکرات یک قرن بعد وجود نداشت و اغلب معلومات احکام شرعی برای صحابه کرام «رض» از راه مشاهده و رویت افعال و حرکات حضرت محمد «ص» یا از شنیدن اقوام و فرمایش های حضرت محمد «ص» و یا دیدن افعال شان صورت می گرفت بعبارت دیگر چون حضرت محمد «ص» وضوء میکرد حضرات صحابه «رض» طرف شان متوجه شده در آن غور نموده بعد از وقت تمام به طبق آن عمل می نمودند و در پی کنج کاوی و تذبذب نمی افتادند که کدام آن رکن وضوء و کدام از آداب وضوء است.

و هکذا وقت اداء نماز حرکات و سکنات و افعال حضرت محمد «ص» را مشاهده و در آن بسی توجه نموده در حافظه خود جای میدادند و مطابق آن اجراءات میکردند. همچنان در افعال حج موافق اعمال حضرت «ص» عمل می نمودند و حضرت محمد «ص» بیان فرمود که مثلاً فرایض وضوء شش با چهار است و احتمال نمی رفت که شخص متوضی در عین حال وضوء رعایت سوالات را در نظر نداشته باشد و الا سوالات را بالضرور بیان می فرمود و یا حکم صحت و فساد وضوء را نسبت به ترک سوالات واضح می ساخت.

حضرت محمد در حوادث وارده بعضاً بعد از استیفاء صحابه کرام هدایت میداد و در مرافعه قضایا بحضور صحابه کرام «رض» اصدار حکم می فرمود و هکذا اشخاص را مشاهده نموده شخصی را که روزی افعال حسنه بظهور میرسید او را توصیف می نمود و الا وقت ارتکاب افعال منکر از مرتکب مذکور اظهار نفرت می فرمود و همه اجراءات فوق از قضاء و تحسین و نکوهش در حضور جمع غفیری از صحابه «رض» بظهور می پیوست از آنجاست که حضرت ابو بکر «رض» و حضرت عمر «رض» در چنان موضوعاتی که حکم صریح برای شان معلومات نمی بود از صحابه دیگری می پرسیدند

چنانکه در میراث جدّه مادر کلان حضرت ابوبکر «رض» فرمود در موضوع میراث جدّه از رسول خدا شخصاً چیزی نشنیده ام از صحابه در آن باره معلومات خواست حضرت مغیره «رض» عرض کرد: حضرت محمد «ص» از مال مورث برای جدّه سدس (از شش حصه يك حصه) را مقرر فرمود باز هم حضرت ابوبکر «رض» احتیاطاً پیرسان نمود: آیا غیر از مغیره «رض» شخص دیگری هم در آن موضوع معلوماتی دارد؟ حضرت محمد بن مسلمه «رض» تصدیق قول حضرت مغیره «رض» را نمود از آن پس حضرت ابوبکر «رض» از شش حصه يك حصه را از مال متوفی برای جدّه تعیین فرمود. اگر چه صحابه کرام «رض» عادات و عملیات حضرت محمد «ص» را دیده و در آن دقیق شده عملی می ساختند ولی در عین حال قرائن و امارات نیز در معلومات شان سهم بزرگی داشت تا اندازه که برخی آنرا نظر بقرائن و شواهد الحال برا بحت محمول و بعضی آنرا بر استحباب و بعضی را بطور نسخ گمان می بردند فی الواقع از اطاعتینان خود کار می گرفتند و عقب استدلال بی مورد و توجیهات بی جا نمی گشتند. چون عصر سعادت منقضی شد و حضرات صحابه «رض» در بلاد و امصار و نواحی متفرق گردیدند و در هر جا ذریعۀ شان انوار شریعت محمدی مشعل راه هدایت گردید و هر يك از صحابه «رض» مقتدای یکی از نواحی شد و حوادث وارده و واقعات یومیه بحضور هر يك از ایشان بطور استفتاء تقدیم می شد هر يك شان جواب استفتاءات مردم را از حافظه خود میدادند والا اصل علت حکم را که مدار و محور آن گفته می شد دریافت نموده بعد از کوشش زیاد و سعی بلیغ حکم میگرداند از آنرو افکار صحابه «رض» مختلف شده از اختلافات اجتهادی شان اختلاف احکام تولید گردید عبارت دیگر: یکی از صحابه حکم حادثه «موضوع» متعینه را از رسول خدا «ص» شنیده می بود و دیگری آنرا نشنیده بود و از اجتهاد خود کار گرفت و با از اختلاف ضبط روایت اختلافی موجود می شد چنانکه: ابن عمر «رض» از حضرت محمد «ص» چنین روایت کرده «مردۀ به سبب گریه اهل خود به عذاب میشود» و حکم مذکور را بطور عموم تطبیق میگرد و ولی حضرت عائشه فرمود: روایت مذکور و هم است چه فی الواقع حضرت محمد «ص» مردۀ يك زن یهو دیه را دید که اقربایش بر آن گریه داشتند فرمود: مردۀ به عذاب خدا گرفتار و اقربایش بروی گریه دارند. پس کسیکه ابن حدیث را شنیده گمان برده که گریه زنده سبب

و علت عذاب مرده میگرد و آنرا بطور عموم در هر مرده تطبیق نمود و گاهی میشود که در علت حکم اخلاف موجود میشود: بطور مثال قیام حضرت محمد «ص» در وقت مرور جنازه که یکی چنان تصور نمود که عمل مذکور رسالت مآبی برای تعظیم ملائکه بود و دیگری گمان برد که از هیبت مرگ است و برخی آنرا بر مرده غیر مسلم اختصاص داد که جنازه مرده غیر مسلمان باید از فرق سر مسلمان بلندتر نباشد از همین قسم توجیهات نمودند و گاهی میشود که اختلاف شان در اجتماعات مختلف بوجود پیوسته باشد مثل آن: حکم متعه یا نکاح موقت است که میگویند حضرت محمد «ص» در سال غزوه خیبر متعه را رخصت داد و بعداً نهی فرمود و باز رخصت و عقب آن نهی فرمود و حضرت ابن عباس «رض» رخصت مذکور را برای ضرورت و نهی مذکور را از لحاظ انقضاء و خاتمه ضرورت خواند از آنجا است اهل تشیع اباحت متعه را برای خود مذهب گرفتند و صحابه دیگر «رض» رخصت متعه را اباحت و نهی مذکور نسخ عقیده کرده، امر منسوخ را معمول قرار نمیدهند.

تیسره:

از قرار معلوم کتب تاریخ و تشریع اسلامی متعه از آثار واحکام زمان جاهلیت بوده و بعداً ممنوع قرار یافته است.

در نتیجه بین افکار صحابه «رض» اختلافاتی بوجود آمده و تابعین شان نیز به تفرقه هر یک از اصحاب «رض» در اختلاف افتادند تا که برای هر عالمی از علمای مشهور موقع تاسیس مذهب جداگانه ميسر گردید و مردم هر منطقه یکی از علما را بنام امام نامزد ساخته پیر وی و او را بالای خود لازم شماردند چنانکه سعید بن المسیب «رض» سالم بن عبدالله و ابن عمر «رض» در مدینه حیثیت امامت را دارا بودند و بعد از ایشان زهری، قاضی یحیی بن سعید، ربیع بن عبد الرحمن در مدینه مقام امامت را حائز شده اند.

و هکذا! اعطاء بن ابی رباح در مکه و ابراهیم نخعی و شعبی در کوفه و حسن البصری در بصره و طاؤس بن کيسان در یمن و هکحول در شام به اقتدائیت مردم تقرر داشتند و هر کدام شان جواب استفتاء کنندگان را می گفتند و در وقت مراجعه بین اهالی احکام قضائی را صادر می نمودند.

آسمانی او وضعی تشریع شخه توبری لری

داخر گنده ده چه سماوی تشریع عبارت له اوامرو ، نوا هیو دینی ارشاداتو او موا عضو شخه دی ، چه پاك خدای در سولا نو په واسطه خپلو بندگانو ته رالېږلی چه دهغه په اساس د لوی خاوند داوا مړوبه مطابق عمل وشي اور سولان «عليهم السلام» بشرپدی باندی پوه کېږي چه «الجنة لمن اطاع والنار لمن عصي» یعنی تیار شوی دی جنت د فرمان وړو نیکي لپاره اود دوزخ لمبی دعاصیانو او گمراهانو لپاره دی .

وضعی تشریع یا قانون ، عبارت له هغو قواعدو شخه دی چه یوه ډله پوهانو دانسانانو د ژوندانه د تنظیم لپاره مقرر کېږي دی سماوی او وضعی تشریع په لاندنی شیانو کښی یوتر بله توپیر لری .

لمړی د سماوی تشریع هدف او غرض د افراد تکوین دی یعنی باید چه هر سپی او هر فرد د بشر اخلاقو خاوند وی .

او دهر انسان ټاکلی وجیبه او وظیفه ده چه خپل علائق د نورو افرادو او ټولنو سره وساني خپتنه تعالی سره ټینګه علاقه ولری ، خپل ضمیر او زړه اسپیڅلی وساني او وجدان را ویښی کېږي .

منکر وضعی قانون د سماوی تشریع مخالف بلل کېږي .

لکه چه وضعی قانون د فرد علاقه د نورو افرادو سره ټینګوی او د فرد علاقه د خپلین تعالی سره د وضعی قوانینو لځنی نه شمیرل کېږي بلکه د شرعی قوانینو په ډله کښی حسابیږي . لکه څوک چه په یواځی توپ او بېله دینه چه چاته ضرر ورسوي شرابو شکی د وضعی قانون په اساس کومه جزا او مسؤلیت ورته ندی ټاکل شوی . منکر سماوی تشریع په هر حالت کښی د ټپنی ادم مرا قبت او پام لږ نه کوي . د گناه لپاره ئی جزا ټاکلی ده . لکه څوک چه دغلا په نیت مسجد ته ولاړ شي اودلاری په منځ کښی له خپل عزم او ارادی نه صرف نظر وکړي . دغلا په عوض نفلی لمونځ ادا کېږي خپلین تعالی ورته ثواب ورکوي .

دوم . سماوی تشریع ایجابی اوسلبی دی یعنی په ښو اعمالو باندې هر ئی اوبنده مکلفوی او دناوړو اعمالو نه پی منع کوی . لکه څه دنی تشریع حقیقی مقصد اوصحیح هدف د بندگا نو مصلحت او خیر دی چه مفسد او نا وړه شیان څخه په یوه دده شی .

مگر دوضعی قانون یواځنی مرام په توانه ک-ښی دمفسد او ناوړو دودونو پورته کیدل دی .

دریم : سماوی تشریع عبارت له دین څخه دی چه دهغو په عملی کولو باندې ثواب ورکول کیږی او په نا فر مانی کښی ئی مسئولیت او عذاب قاکل شوی دی : دوضعی قانون په اساس مجرم او مسئول ته په دنیا کښی سزا قانلیږی . یعنی په همدی نړی کښی مجرم او دقانون مخالف ته جزا ورکول کیږی . دآخرت په جزاندی قائل شوی .

خلورم : سماوی تشریع د دین دالهی مقرر او څخه بلل کیږی او څښتن تعالی په گرد وهغو شیانو باندی چه دبنده گانو په نفع یا ضرر تمام پږی ښه پوهیږی . مگر وضعی قانون دبشر دافکار و نتیجه ده او بشر داجتماعی عواملو تراغیزی لکه عرف ، عادات ، رسم ، اورواج لاندی راځی : همدار لکه طبیعی عوامل لکه . زمان ، مسکان اقلیم او نورشیان ور بانندی اغیزه لری .

✽ راستگوئی واداء امانت روزی می آورد . خیانت و دروغگوئی موجب تنگدستی میشوند آنکجا که خداوند برای مورچه بد بخواند در اندامش پرمیرواند مورچه پرواز میکند پرنده اش میخورد .

✽ لغمان بغرنزش فرمود : طوری ازخدای بترس که اگر نیکیهای آدمیزادگان و پریانرا باخوشتن آری خدا تورا عذاب میکند و آنچه ان بختدای مهربان امیدوار باش که اگر گناه جن وانس داشته باشی او جل و علا ترا می آمرزد .

امام قتیبه

در اثنای مطالعه کتب تاریخ به سوانح یکی از آئمه و رجال علمی برخوردیم که وجود او در مملکت «افغانستان» باعث افتخار بزرگی بشمار میرود و تاریخ ما را زیب و زینت می بخشد، این شخصیت بزرگ علمی بنام (امام قتیبه) یا همیشه . امام محمد جزری که وی نیز در علم حدیث و تاریخ شهرت بسزای دارد در کتاب مؤلفه خویش «جامع الاصول» که يك نسخه قلمی آن در کتابخانه حضرت قبله امجد مجاهد فی سبیل الله الحاج مولانا عبدالرازق رحمه الله علیه موجود است راجع به امام قتیبه چنین می نویسد:

ابو رجاء قتیبه بن سعید بن جمیل بن طریف ابن عبد الله الثقفی در یکی از قریجات و اطراف بلخ که مسمی بغلان بوده می زیست.
 بعضی گفته اند که: اسم او یحیی و لقبش قتیبه است برخی دیگری گفته اند که: اسم این شخصیت علمی علمی بوده است.

وی به عراق و مدینه، مکه و شام، مصر و غیره امصار مسافرت نموده و از مالک ابن انس و لیث ابن سعد و عبدالله بن لهیعه و حماد بن زید و ابو عوانه و از عده رجال بزرگ علمی دیگری علم حدیث را فرا گرفته است.

امام احمد بن حنبل، ابوبکر بن ابی شیبه، امام بخاری، مسلم، ابوداؤد سیستانی، ترمذی و ذوات زیادی از آئمه در فن حدیث شاگرد او هستند.

تولد او به روایتی در سال (۱۴۸) و بروایت دیگر در سال (۱۵۰) هجری قمری بوده و در شعبان سال (۲۴۰) هجری قمری وفات نموده.

امام مذکور در آنچه از او روایت شده معتمد و مشیت و یکتا از ارکان علمی اهل سنت و جماعت محسوب گردیده است تا اینجا ترجمه خود عبارت جامع الاصول است یا قوت حموی در معجم البلدان در باب وی در ذیل ذکر و بحث بغلان چنین می نگارد:

قتیبه بن سعد بن جمیل بن طریف بن عبد الله میباشد .

خطیب بغدادی درباره وی می گوید :

قتیبه از اهل و مردمان بغلان که یکی از قریبه های بلخ است بوده و اسم او یحیی، لقب وی قتیبه است.

ابو عبدالله محمد بن مفلح گفته که نام او علی بوده در مدینه، مکه، شام، مصر، عراق سفر کرده از مالک بن انس، لیث بن سعد، عبدالله بن ایهیمه حماد بن زید، ابو عوانه سفیان بن عیینه و غیره علماء و فضلاء وقت خود اخذ و سمع حدیث نموده.

احمد بن حنبل، ابو خثیمه، زهیر بن حرب، ابو بکر بن ابی شیمه، حسین بن عرفه، ابو ذرعه، ابو حاتم، امام بخاری، امام مسلم و اشخاص زیادی دیگری از وی حدیث روایت نموده اند وی در سال (۲۱۶) هجری به بغداد آمده در آنجا تعداد زیادی محصلین از وی علم حدیث را درس گرفته اند.

یاقوت حموی علاوه نموده میگوید:

قتیبه یکی از ثقات ائمه حساب شده و صاحب ثروت و صاحب جاه و جلال و حسن خلق نیز بوده است.

عبدالله بن محمد بغوی راجع به وی چنین می نگارد.

امام قتیبه در سال (۲۴۰) ه ق در یکی از قریجات بلخ که بغلان نامیده میشود وفات نموده تولد شان در سال (۱۴۸) ه ق و در روایت دیگری در سال (۱۵۰) هجری قمری بوقوع پیوسته است:

از بیان فوق جامع الاصول و غیره ثابت گردید که امام قتیبه اصلاً از بغلان که در آن روز از گرد و نواحی بلخ شمرده می شد بوده و هم تاریخ ولادت و فوت وی نظریه نوشته جامع الاصول و یاقوت حموی و بغوی مطابق و یک چیز است. زیادتیکه در نگارش یاقوت حموی آمده تنها اینست که مسقط الرأس آنرا در بغلان تعیین نموده است.

و از بن نوشته جات برمی آید که امام موصوف از بغلان هو جوده بوده. از نوشته برخی دیگری فهمیده میشود که وی از تالقان مر جوده باشد. این نیز ثابت گردید که وی یکی از اساتید امام بخاری و غیره ائمه اعلام بشمار رفته است. ما باید او را امام قتیبه بغلانی بلخی القاب بدهیم و در عین حال بکوشیم

که در اطراف حیات وزندگانی وی تبعانی نموده سوانح شان را بعد ازین تاریخ خو بتر روشن سازیم.

از نوشته عبدالله ابن محمد بغوی و یاقوت حموی در معجم البلدان ثابت میشود که وفات ابن مرد بزرگ نیز در بغلان واقع شده حتی درین نزدیکی ها در کد ام حصه کنار دریای موجوده غوری و بغلان مرقدی کشف شده بنام قتیبه شهرت گرفته اغاب قبر وی خواهد بود.

اگر از مقام فی صلاحیت در باره اینکه احیای نام و تاریخ اینطوریک شخصیت علمی که باعث افتخار وطن عزیز است ضرور و لازم است اقدام بعمل بیاید و بعد از کشف مرقد شان اقلاً لوحه سنگی بالای آن نصب گردد خوبتر خواهد شد.

نوت: امید است انجمن تاریخ درین باره با اداره مجله پیام حق همکاری فرموده در زمینه معلومات مفصل و موقوع خود را با انجمن تربیه افکار بفرستند.

گرد آورنده آقای سید « قسبان »

بخوبی ها و زیبایی های مجهول زندگی ایمان داشته باشید

کرم و سخاوت، نیکوتر از بخل و لغامت است. اگر اشتباه میکنید، چهره آ
بخطای خود پی خواهید برد و بعداً بهترین قضاوت را درباره فطرت بشری
خواهید کرد. اما اگر از اطمینان پیدا کردن اشخاص شایسته احوال کنید،
یک فرصت منحصر بفرد را برای جلب نیکی ها، و خدمات دیگران از دست
میدهید. اعتماد یک اعتبار اخلاقی است که شخص بد دیگران میدهد.
همانطوری که تاجران به مشتریان خود اعتماد مالی میدهند و اشخاصی که
از این اعتبار استفاده میکنند، معمولاً سعی خواهند کرد که آنرا بشبوت
برسانند. زیرا اولاً بآن اقتضای و مبالغات میکنند و ثانیاً می دانند که در آینه
نیز از آن بهره مند شوند.

بخوبی ها و زیبایی های مجهول زندگی ایمان داشته باشید، تا هر روز
مثابح جدیدی ارشادی و هدایت کشف کنید. تخیل امروز واقعیت فرداست
بخودتان و بظرفیت های پنهانی خود ایمان داشته باشید.

مسئله هسټو لیتو نه داسلامی شریعت او د همدنی قوانینو

په نظر کېښی

که څوک یو پروندوینی چه، نژدی دی چه په په کنده کېښی غورزیږی اوریایوینی چه یوسپی په او بو کېښی دپو بیدلو په حال کېښی دی او یا یوبل سپی وینی چه دنه لکې خطر ورته متوجه وی او په دغه صورتونو کېښی دغه لیدونکې سپی سره ددی چه نوموړو ته په نجات ورکولو باندی قادرهم وې مگر اهمال وکړی آیادی سپی ته مونږ مسئول ویلی شو که نه؟؟

اوهمدارنگه که څوک یوغل ووینی چه دیو سپی له جیبه څخه درو بو بکس راباسی مگر هغه سپی دغله په اقدام خبر نه کړی اویاوتی لیدلو چه درو بو یو بکس دیو سپی له جیبه ولوېد مگر هغه ئی خبر نه کړنو آیا په دی صورتونو کېښی داسپی مسئول گنل کیږی که نه؟؟؟

دادی دپورتنیو پوښتنو ځواب په لاندی ډول څیړو!

۱ - باید ووايو چه ځینی مسئولیتو نومعنوی مسئولیتو نه وی اوداپول مسئولیتو نه مای معاوضی نه اړی لکه چه یوهلک دخپلی بی اطاعتی له کبله دمور اویلاړ له خوا عاقبتی اویادیو مغرور او متکبر مسئولیت دهغه دغرور او کبر له کبله اویادهغه سپی مسئولیت چه خپل شخصیت دثبیت لپاره دځان بی ځایه ستیا بڼه کړی .

سره ددی چه دغه خلک خپل خدای او خپل ضمیر ته مسئول دی بیا هم دقا نون په نظر کېښی مسئول نه گنل کیږی او په هیڅ قانون کېښی دا خلک دجزا اور نه گنل کیږی اویوازی داسلام دین دی چه دهغوی مسئولیت ته لوړه اعتنا کړی او حاکم ته داحق ورکړشوی چه دهغوی دسرزنش او تو بیخ لپاره هغوی ته جزا ورکړی چه په دی موضوع باندی په لاندی عباراتو کېښی پوره رڼاواچوله شی !!
دویم ډول مسئولیتو ته مادی مسئولیتو نوویل کیږی چه ددی ډول مسئولیتو نو په مرتکبینو باندی مالی معاوضی او دنیوی جزا دواړه مرتبېږی لکه چه یوسپی

دبل سپری غلا وکړی نو دهغه غل نه هم دغلامال او یا تاوان ئی آخیستل کیږی او هم دغلدار تکسب له کبله جزا ور کوله کیږی ځکه چه دغلا ضرر دقو لنی قولو غړو ته رسیږی او دهغوی دامنیت نظام ته هم لوی خطر دی او بر سیره پردی ددغه دول مسئولیت یوه نوع داده چه په مسئول سپری باندی یوازی په مالی عوض ور کولو حکم کیږی او جزا نه لری لکه چه یو سپری دبل سپری کوم شی بی لدارادی او اختیاره مات کړی نو پردی ماتونکی سپری باندی یوازی د مات شوی شی مثل لازمیږی او جزا ورته نشته .

۲ :- اسلامی شریعت د مدنی قوانینو سره په دی کښی متفق دی چه « بیله قانونی جریمه څخه بله جریمه نشته » یعنی تر څو چه دیوی موضوع په ممانعت کښی نصوصی نه وی واره شوی دمنهیا توځنی نه گڼل کیږی او دمرتکبه څخه ئی پوښتنه نه شی کیدلی مگر اسلامی فقها دمدنی قوانینو دوضع کو نکو سره یوازی دجریمی دتحدید په موضوع کښی اختلاف لری په دی ډول چه داسلامی فقهاو په نظر کښی دجریمی وتشبیه او دهغی دتحریم لپاره یوازی دنص موجودیت کافی دی سره ددی چه په هغه کښی د عقوبت داندازی تصریح نه وی شوی منکر دمدنی قوانینو پیروان د عقوبت اندازی تصریح حتمی گڼی نوکه فرض کړو چه دقانون یوه ماده یوازی دیو عمل په تحریم باندی اعتراف کړی وی او مرتکب یو ته ئی کومه جزا نه وی ټاکلی او بیا څوک دهغه عمل مرتکب شی او نوموړی مرتکب په دی باندی علم ولری چه په قانون کښی داسی یوه نهی نشته چه دهغی د عقوبت اندازه نه وی ټاکل شوی دغه مرتکب ته هېڅ جزا نه ورکوله کیږی .

۳ :- اسلامی فقها هر هغه ناوړه عمل ته چه جزائی دشارع له خوا نه ټاکل شوی وی اومعینه جزا واری حد وایی او هغه ناوړه عمل ته چه جزائی ټاکل شوی نه وی تعزیر وایی نوکه څوک دهغسی عمل مرتکب شی چه شرع دهغه تحریم او د جزا اندازه ئی تصریح کړی وی په هماغه معینه جزا باندی تجدید یږی لکه دغل دلاس بری کول اودقاتل قصاص . او که شرع یوازی دیو عمل تحریم ښکاره کړی وی او عقوبت ورته نه وی ټاکلی حاکم حق لری چه هغه ته دزجر او توبیخ په ډول جزا ورکړی شودهغه جزا د عمل دخیریدلو منځه ونیسی حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمائی : (ان الله جعل لكل شیء حداً ولمن تجاوز عن الحد حداً) یعنی په تحقیق

سره خدای تعالی دهرشی اپاره یو خدا و اندازه پیا کلي او هر شوک چه دهغی اندازی
 شخه تجاوز و کپی هغه ته جز ایتا کلي .

ددی حدیث نه داهم معلوم یږي چه اسلامی شریعت په داسی حال لا تو کښی
 حاکم ته دقاضی حیثیت ورکوی مگر داحق ورته نشته چه په عاصی باندی د مال
 په استرداد حکم و کړی بلکه دحکم ساحه ئی په معنوی جزاگانو محدوده کیږي
 لکه د نر مړی عاصی تو بیخ حبس او داسی نوری جزا گانسی چه حاکم لا زم
 کښی .

۴:-(دین په خلکو باندی دهغوی ژوند دحمایې لپاره یو دلیل سره مرستی واجب
 کړی) !!

درغه اصل نه اسلامی فقها و ډیر استنباط نه کړی او ډیر احکام ئی مرتب
 کړی چه ددغو احکامو شخه داسلامی فقهی کتابونه پک دی او دهغو مسألو
 او احکامو ځنی موضوعات په لاندی ډول ذکر کیږي .

که شوک په یوه صحرا کښی داسی یو ماشوم مویږي چه که کوم افیت و ورسپږي
 په مقابلته کولو ئی قادر نه وی نو هغه ماشوم نجات ورکول پرې واجب دی .

که دچا سره طعام وی او بوسړی ورته سخت احتیاج واری مگر دهغه طعام دقیمت بیسی
 ورسره نه وی او برسپره پردی دطعام خوا دهغه طعام ته کوم احتیاج نه لری دطعام په خاوند
 باندی واجب دی چه نو موړی طعام همدغه محتاج سړی ته ورکړی فرق نه کوی
 چه هغه محتاج مسلمان وی که ذمی وی او که مستأمن وی او که دطعام خاوند
 نو موړی طعام ورته کړی هغه محتاج سړی ته داحق شته چه دمجا دلی په صورت
 به وره تری واخلی (۱) که کوم سړی په لاما ښخه شروع کړی دی او وروسته
 بیا کوم خطر ورته متوجه شي چه دهغه له کبله خوف او پره وریږي اشی او یا همدغه
 خطر دده مال او یا دده خوا کښی یو بل سړی ته متوجه شو دغه لمانځ کونکی
 کولی شي چه لمانځ قطع کړی او دخطر په مقابل کښی دفاع وکړی . که دیو ه
 سړی سره فقط همدو مړه اوبه وی چه و دس پری کیدلی شي او داو داسه نه ئی
 نه زیاتېږي حال داچه داسړی دهر سخت تېږی وی او دهغی او به خکلو ته شدید

ضرورت ولری نوهغه اوبه دی و شکلی اودلما نجه اپاره دی یتیم و کبری په یو خای کښی که یو یتیم ولی او وصی ونه ولری دهغه خای په امینو او معتمدو خلکو واجب دی چه دهغه مال دی وسای او په هغولا رو دی استعمال کړی چه یتیم نه بی گټه ور سپړی (۱)

حضرت ابو حنیفه (رح) او شافعی (رح) اود شیخ طوسی خخه چه دامامی پر لوی فقیه دی داسی روایت دی چه که یوه سپری یوه خالو یا یوه چینه و باسی اود مالک لکیت حق بی دهمدغه سپری وی په دهغه باندی لازم بی چه دهغه چینی او یا خا هغه مقدار اوبه چه له حاجت بی زیاته وی اود نورو خلکو ورته احتیاج وی دهغوی اود دهغوی دخارو و دخکلو اپاره په وېر پاپول بدل کړی او داخلک نه شی کولی چه دهغه نه دخپلو خلکو او ونو په خوړو بولو کښی استعاره وکړی مگر حضرت مالک په روایت کښی او حضرت حنبل د ورو روایتونو خخه په یو روایت کښی داسی تصریح شوی چه که هغه اوبه دخاوندله احتیاجه زیاتی وی پری لازم دی چه دنورو خلکو دخمکو او ونو د خوړو بولو اپاره هم پر بنډ دی (۲)

نقها وایی : - که خوک دقاضی په مخ کښی دیو خاص سپری دپاره په یو خاص حق بانندی بی له دغه چه قاضی تری پوښتنه وکړی د شهادت په ادا کولو تبرع وکړی دغه شهادت ساقط دی په دوی شرط چه دغه شهادت په مال اونو رو شیانو بانندی وی محکمه چه ددغسی شهادت دارا کولو له کبله تبرع کول دثمت باعث گرځی مگر په عامو مصالحو بانندی لکه په مساجد و ، ویالو اوداسی نورو شیانو بانندی د شهادت ادا کول او یا د شهادت ادا کول په حقوق الله بانندی لکه په زکة ، زنا ، او دشراب په شکلو له مبرعه خخه قبله پری اود دغه شهادت ادا کول دقاضی سوال اورد عوی سبقت ارتقویم ته ضرورت او احتیاج نه ولری .

شهید الثانی وایی : - ددغه شهادت په ادا کولو تبرع کول د امر بالمعروف اونهی عن المنکر یو نوع دی اوداپه هر چا بانندی واجب دی اود واجب ادا کول

(۱) کتاب السکایب (مؤلف شیخ الانصاری) او بلغة الفقیه مؤلف سید محمد بحر العلوم او نور کتابونه .

(۲) کتاب الجواهر ومیزان التمرانی (باب احیاء الموات)

تبرع نه گرځي ددی حکم نه داینگاره کېږي چه اسلامی فقه په مدنی قوا نینو باندی له دی کبله لوړ مزیت لری چه که څوک د چا جنایت و وینی او علم پری ولری به هغه باندی واجب دی چه حکومتی قوه دی خبره کړی او که خبره ئی نه کړی هغه ته جزا ور کوله ځکه پښی مگر په مدنی قوانینو ځکه پښی سره ددی چه څوک کوم جانی و وینی بیا هم حق نه لری چه حکومت خبر کړی ځکه چه داینگار یوازی دیولیس وظیفه ده .

روایت شوی چه ددی تنه سپی د حضرت علی کرم الله وجهه حضور ته راوستل شول چه یو تن ئی په سپی ټینګ کړی و او دهغوی بل تن هغه سپی ئی وژلی و او دریم سپی به هماغه وخت کښی ددی دو وتنو داماجر ا پخپلو ستر کولیدله مگر دخپله لخوا به هم نه و خو لیدلی شو هغه مقتول سپی ته نجات ور کړی نو حضرت علی کرم الله وجهه امر و کړ چه قاتل دی ووژل شی او ټینګو نکي سپی دی عمری بندی شی او دهغه دریم سپی ستر کي دی ووستیلی شی کوم چه داماجر ا ئی په ستر کولیدلی (۱)

دا هغه مطالب دی چه د فقهی په کتابونو کښی د عباداتو او معاملاتو په کتابونو کښی مولیدلی او په دی کښی شک نشته چه پلټونکی او متجسس خلک داسی ډیر مباحث میندلی شی چه په دی باب کښی دا خلیږی او همدغه ذکر شوی مثالو نه دی ته کفافی دی چه د اسلام دین دیوه سپی قدرت دبل سپی دمرستی لپاره تشریعی مباحو لځنی گرځولی او دا په هغه صورت کښی دی چه دغه مرسته هماغه مرستی کر نکي سپی ته کوم ضرر و نه رسوی مگر متأسفانه د عربی ملکونو قوانین په دغه تشریعی مبدأ باندی به هغه پیمانې چه نورو قوانینو ته د احترام په سترگو گوزی اعتراف نه کوی ځکه چه قانون دغه مرسته لازم نه گڼی لکه چه داکتر حومد (دعمومی جزا حقوق) نومی کتاب کښی وایی :- «په خلکو باندی یو دبله مرستی ځلول لازمی او حتمی نه دی» .

خوسره ددی هم ددغه قوا نینو یوه یا پېری ما دی داسی شته دی چه دهنه سړی په جزا ور کول دلالت کوی کوم چه داسی مرستی نه کوی .

د لبنان د جزائی قانون په ۹۸ ماده کشر راغلی چه که شک داسی یوما شوم چه عمرئی له او و کلو نه کم وی او یا داسی یوسړی چه له خپله خاڼه د ضرر دفاع نه شی کولی په یوځای کښی یوای پرېزدي هغه سړی ددریو میاشتو نه تر یوه کاله پوری بندی کېزی او که همدغس یوما شوم او یا سړی په یوه صحرا کښی یوازی پرېزدي او دنو موړی صحرا نه شی و نه باسی داسی دیو کال نه تر دریو کل بندی کېزی . او همدارنگه دسوریې د جزائی قانون په (۷۵۵) ماده کښی ذکر شوی :- که څوک د خطر او یا مصیبت په وخت کښی دچا نه کومک وغواړی مگر هغه بهی له غدره استغنا و کړی او یا په ځای کښی داور د لگېد لو په وخت کښی او یا په نو رو داسی حواد نو کښی که د حکومتی سلطی له خوانه تری مرسته وغوښتل شی او هغه انکار او استغنا وکړی ددغه استغنا له کبله پنځه لیرا ته تری آخستیل کېزی (۱)

دا هغه مادي دي لکه چه تا سو وینو چه په خاصو مواردو کښی راغلی او د اسلام شریعت غوندي دیوی عامی مبدأ په حیث په عمومی مرسته دلالت نه کوی لکه څنگه چه ما لیدلی دفرانسی قانون ددغه قولو مادی قرائینونه چه زه تری خبریم او معلوم مات پکښی لرم اسلامی فقهی ته ژدی دی حتی داسی ښکاری چه فرانسې دقانون وضع کوونکو دغه قانون د اسلام د فقه او څخه را نقل کړی :

دفرانسی د جزا دقانون په ۶۳ ماده کښی راغلی دی :- هر هغه څوک چه د قدرت په حالت کښی یعنی په قصدی صورت یوسړی دیوی گناه و کولو څخه نه منع کوی حال دا چه هی لږینه چه کوم ضرر ور سپړی د یوسړی په منع کولو قادر هم وی نو یا دیوی میاشتی نه تر دریو کالو دي بندی شی او یا د پنځه سوو فرانکو نه تر دو لس زرو فرانکو په نقدی جریمې ملزم شی ؟

او همدارنگه ددغه قانون په اساس هغه سړی ته هم جزا ور کوله کېزی چه یو بل سړی د هغس یوسړی له مرستی څخه منع کوی چه هغه د خطر په حالت کښی وینی (۲) ؟

(۱) د عام جزا حقوق ۱۵۷ مخ مؤلف دا کتر - هومد .

(۲) د ماده هم دفرانسی د جزا دقانون له کتابه څخه ترجمه شوی .

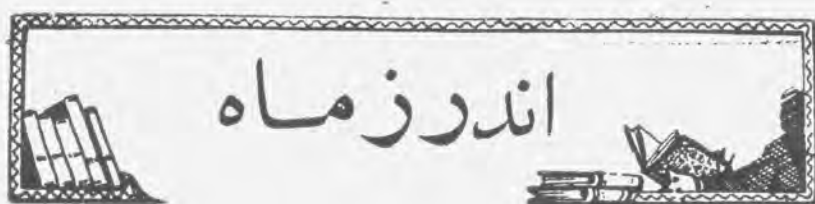
او دا کسې مې هغه موضوع ده چه اسلامي شريعت پرې اعتراف کړې په دې صورت هماغسې چه چاته دا جائز نه دېم چه يو ضرر له خپله لري کړې او په بل چاڼي مسيلط کړې هماغه رنگه دا هم پرې واجب نه دې چه د بل سپي نه ضرر لري کړې او پخپل خان ئې مسيلط کړې دا هغه موضوعات وو چه ماته په مدني قوا نينو کښې معلوم وو او د همدغونه مونږ پوهېږ و چه د اسلام دين يو ډبل سره د مرستې کولو په حصه کښې په قرآنو شراعو باندې سبقت کړې او په قرآنو احکامو کښې ئې مونږ دغه رنگه اخلاقي ښېگڼې ليدلې شو حتی چه د اسلامي فقهي قول قواعد په عمومي ډول اخلاقي قواعد گڼلې شو . نو په هغه قاضي اوفقيه باندې چه د اسلامي شريعت د تطبيق لپاره ټاکل شوي او مقرر شوي لازم دي چه په هغه موضوع کښې چه حکم کوي او يا فتوا ورکوي دا اخلاقي عنصر پوره مراعات وساتي . او د دې نه پيښر يو واضح دليل نشته چه د اسلام فقه ذات الين مساواتو د دين گولو لپاره دا اخلاقي مباديو په مراعات لوړ ټاکيدونه کوي .

ددغو موضوعاتو څخه يوه موضوع داده چه په اسلامي فقه کښې په يو عام حق گڼې د مالي تاوان په آخستيلو او پدې صورت جواز ورکول روا نه دي لکه خرنگه چه دا صورت په مدني قوا نينو کښې شته لکه چه د دې تاوان آخيمتل د يوې خوا نه اعتراف کول دي د جريمي مبداء باندې او د بلې خوا نه په داسې تېرېو کښې او د داسې تېريو په انتشار کښې هغو خلکو ته جرأت پخپل دي چه د مالي تاوان توان ولري او د مالي تاوان پيسې ولري او هغوی ته په هغسې کارونو کښې قدرت پخپل او فرصت مساعده ولري چه فقيران ازسې پيسې خلک ترې عاجز دي او دا هغسې ظلم او په مساواتو باندې تجاوز کول دي چه د عدالت او انصاف له فطري قانونه څخه ډېر لرې دي .

نو په دې پورته صورت کښې د اسلام دين لکه په معنوي تعزير باندې حکم کوي چه معنوي تعزير د تاثير له حيله (دانسان په نفس او شعور باندې) د ادبي تاوانه څخه ډېر شديد دي لکه چه معنوي عقوبات او تعزيرات دانسان شرف ته صدمه رسوي او حيثيت ئې له منځه وړي او د ژوندانه تر آخرو څخه پورې ئې د شرمساري باعث

گرځي له همدغې وجهې نه ا کثرو فقها وښکاره او علني تعزير ورکول شرط کيږي
خو د زجر او توښخ له حيثه پوره او کامل وي . د اسلام شريعت هېڅوک د مالي توان
په ورکولو نه محکوموي خو چه د بل سړي مالي نه وي تلف کړي يعني که د بل
سړي مالي په قصدي او يا غير قصدي صورت تلف کړي وي په هغه صورت کښي
د تلف شوي مال د بدل په ادا کولو مکلف دي . خدا کليه په خطائي قتل کښي
نه تطبيقي لکه چه څوک په يو مرغۍ باندې ګوزار وکړي او يو
سړي پرې وليکي نړۍ په اسلامي فقه کښي د (شبيه بالعد) قبل حکم هلم
په دمدغه شان دي لکه چه څوک يو ماشوم دهغه د نايب په غرض ووهي او هغه
ماشوم دې و هلو په اثر مړ شي . مګر په قصدي قتل کښي لمړي قصاص واجب دي
او بيا د صلحي په صورت کښي ديت راجه نړۍ همغسې چه د اسلام دين د يوه
سړي سره په يوه گناه کښي مرستې کول حرام گرځولي په نيکو
کدرونو کښي بيا ورسره مرسته واجب گرځولي او دا ئي د اسلامي مبارزو نه
يوه لوړه مېړه گرځولي لکه دهغسې يوسړي نجات ورکړل چه په سيند کښي
دهوږيدلو په حال کښي وي اودهغه او روژل چه دهغه په اثر خلکو ته زيان و نه رسېږي
او يا د يوړوند لارښوونه او داسې نور او پښې پورتنيو صورتونو کښي که يوسړي
په مرسته کولو قادر وي او مرسته و نه کړي د حرامو مرتکب گرځي او تعزير
ورکول کېږي اود دغه تعزير په بنيائي وهي يائي بندي کوي او بيا بل وطن
ته تبعيدوي خو دغه مال په ورکولو پرې حکم نه کېږي .

ماه قانون د خينو فروغو په متعلق د (محسن الحکيم) څخه ځيني پوښتنې وکړې
هغه زما د پري پوښتنې په لخوا ب کښي وويل (هغو خلکو ته په قانون کښي جزا شته
چه د خلکو سره کومک نه کوي) مګر اسلام بيا داسې سړي ما خوفيت يوازي
د دنيا ئي تعزيرانو په ورکولو خاص نه گڼي بلکه د اسلامي ارشاداتو له مخه
په قيامت کښي هم خپله جزا وينې او په دې جزا کښي د شتمن او فقير ، ځوان او زوړ
هېڅ فرق نشته .

ف، م فضلی

از حق پشتمبانی

نمائید

حق بذات خود يك حقیقت ثابت است که امکان ندارد تغییری در آن وارد گردد و بادر ثبوت آن ترازلی رخ دهنده‌ی حق هر جا حق است تبدیل مکان، زمان، اشخاص و غیره در آن نائیری وارد نمیشود. البتہ امکان دارد يك کار یا يك نظریه در نزدیکی حق باشد اما دیکری آن را باطل پندارد یا اینسکه حق در محیطی به يك ترتیب تعبیر گردد و در محیط دیکری به ترتیب متناقض آن تعبیر شود. اما در نگاه واقع و حقیقت امکان ندارد حق باطل و یا باطل حق قلمداد گردد هر چه است آنجا واقعیت و ثبوت دارد گرچه تا هنوز در بین افکار و نظریات علما به تناسب اختلاف مسلک و غیره راجع به تعیین حق و باطل، خیر و شر، اختلافاتی وجود دارد. اما مقصد ما درین جا تحلیل علمی این موضوع نبوده بلکه تنها میخوانیم خاطر نشان نماییم وقتی اسان چیزی را به حیث حق قبول کرد آنگاه اگر از آن پیروی نمیکند و یا از آن پشتمبانی می نمایند گناه بزرگی را مرتکب میگردند. کسانی که به دین پابندی دارند از تشویش و اضطراب راجع به تعیین و تجدید حق و باطل فارغ البال بوده، زیرا دین درین باره خدمتی را انجام نموده که به زحمت کشی بشر و به کار انداختن افکار و نظریات ایشان احتیاجی باقی نمانده است دین در موضوع تعیین حق و باطل طوری روشنی انداخته که جزئی ترین اشتباهی در آن باقی نمانده است فقط چیزی که بر عهده دینداران قرار دارد این است که طبق فرمایش دین از حق پشتمبانی و یا باطل مجادله نمایند.

حق آن قدر مقدس و بی آلاش است که هیچ گاه این پستی را قبول نمیکند که تحت الشعاع حواش های نفسانی و غرض و مذهب شخصی قرار گیرند از همین جا است

اصدق الکلام

آنکه مشورت میکنند کمک می بیند آنکه با او مشورت میکنند امانت دار است
اگر بخواهد رای خود را بگوید و اگر نخواهد خاموش ماند ولی اگر سخنی
بگوید همان را بگوید که از حقایق قبول نماید.

مشورت حصار ندامت و مایهٔ رهایی از ملامت کسان است.
قیمت و اهمیت کار به نتایج آن است.

هر گاه کسی عذر معتذران را راست باشد یا دروغ نپذیرد از شفاعت من بی بهره ماند.

هر که از چیزهای فوت شده رشته امید را قطع کند تنش آسوده شود.

و هر که به نصیب خدا داده راضی شود خوشحال گردد.

هر که مردم از زبان وی بترسند از اهل جهنم است.

هر که روابط خود را با خدا نمیکرد دارد خدا روابط او و مردم را نیک سازد

هر که باطن خود را اصلاح کنند خدا ظاهر وی را اصلاح نماید و هر کس برای

آخرت خود کار کند خدا دنیای او را نیز خوب کند.

برای هر که سودمند باشی برای او سودمند خواهد بود هر که مردم را مذمت

کند او را مذمت کنند و هر که مردم را واگذارد او را واگذارند.

هر کس باشما نیکی کرد او را پاداش دهید و اگر وسیله برای پاداش او ندارید

برای او دعا کنید تا مطمئن شوید که پاداش ویرا داده اید.

خاموشی از القای شر بهتر است، خاموشی زان مایه سلامت انسان است.

سخنی مال خود را می بخشد برای آنکه به خدا خوش گمان است و بخیل از بخشش

دریغ میکند برای آنکه بخدا بد گمان است

سلام بر کلام مقدم است و هر کس پیش از سلام سخن آغاز کرد جوابش مدهید.

چون که حق هر وقت باشد دبر و بازو غالب شدنی و باطل را از زمین برزنی است. اگر

از حق پشتیبانی میکنید به مقدار معنوی خورشما بوده و اگر نه یقین داشته باشید که

از ان راه به حق و حقیقت صدمه وارد نمیکرد تنها این قدر میشود که شما خدا

ناخواسته در مقابل وجه ان، ایمان و عطرت سلیم مسئول خراشید شد العیاذ بالله.

ای وجدان!

شب است، تاریکی و سیاهی هر طرف را فرا گرفته و در زیر شعاع و پرتو چراغ اتاق چند رنگ بنظر میرسد آهسته آهسته از جابر میخیزد، در برابر ازداخل سخت می بندد، چراغ را خاموش می کند و به بستر خواب میرود، آنجا دراز می کشد، شاید میخوابد اما آرامی و آسودگی را در این لحظه از کجا میتواند پیدا کند که باو همگامی و دلسوزی نماید تا برای لمحّه و دقیقه هم که شده شاهد مهر بان و تسکین دهنده قلبهای پریشان و افکار، و خاطرهای آزرده و آشفته با آغوش باز به استقبال او بشتابد.

فکر و احساس خوب و بد در زندگی بشر کلبه روح را تنها نمی گذارد و آرزو و امید هم سایه وار دنبال آن می گردد. آنشب اینها بودند که سراغ او آمدند و او را با تمام بی پروایی که داشت درد نیای خواب و رویا، خیال و تفکرات، آنجا که ستونهای بناها و قصرهای امید و آرزوی آن طلای وزرین است، بالاخره آنجا که همیشه با پیروزی و موفقیت همراه هستند و اغلباً خاطره های شیرین و دلچسپی از آن با خود یکجا دارند، پرواز در آورد. اما نفوس که این افسانه دیگر بیشتر از این خریدار نداشت. بیچاره هنوز در آسمان بی ابر و نیلگون خوشبها، شادمانیها، سرور و پیروزیها ساعتی دیر نپائیده که دفعه تانگی می خورد و به خود می آید شاید باز سقف درخشان و رنگین خیالی چند لحظه پیش او بالکه های تیره و سیاه غم و اندوه تشویش و نگرانی پوشیده شد یا بار تلخ و اندیشه ناگوار زندگی رقت انگیز گذشته بدوش او حمل گردید که اینقدر به شکنجه و عذاب افتاد. از این پهلوی بآن پهلوی میشود، از روح مضطرب و روان نا آرام و آثار حزن و تأثر آشکارا پیدا است بلی باید چنین باشد، چه قانون طبیعت واضح و صریح اعلام میدارد که بعد طلوع هر آفتاب درخشان، غروب از پس آن چهره نمائی میکند و اینهمه حکایت از آئین و روشی می نماید که زمان بامتحن آورده و تجربه به ثبات میرساند که هر چه زیبایی و شیرینی را بینمی در پشت آن یکمشت زشتی و تلخی نهفته میباشد. او باز بفکر دور و درازی فرو میرود و در عالم دیگر دور از جهان پر سروصدای ها، با خود سخن میگوید و تکرار می نماید:

ای وجدان! ای مظهر پاکیزگی و خلوص! من امروز ترا در خربش انتخاب میکنیم، داور خوب و بد، داور بی که صلاحیت و قدرت اعلام حکم خوشبختی و بدبختی، یکفر دصاحب اختیار باوداده شده، میخواهم در قضاوت خود عادل و بیطرف باشی، هر چیزیکه در وجودم بنگاه حقیقت بینت نامطلوب و ناخوش آیند جلوه کرد، خواهش میکنم مرا از آن ملتفت و آگاه ساخته، بر من ببخشی هر گاه بدون اراده کاری از من سر میزند و به نصایح سودمند و دور از افراط و تفریط گوش فرا نگیرد و یا مرتکب سهو و گناه فاحش و نابخشودنی می شوم بالای من سخت نگیر که دوش ناتوان من توان حمل این بارگران و ثقیل را ندارد.

ای وجدان! ای نماینده و ترجمان احساسات عالی انسانی! شاهد و گواه باش که صفحات تاریخ زندگی من از کشمکش و جدال در راه بیگناهی و معصومیت دیگران سیاه گشته، حتی در کنج و کناری هم گوشه‌ی سپید باقی نمانده است. ای وجدان! بگذار در این نیمه شب ترا جستجو کنم و تلاش نمایم از میان توده مردم بیگناه و معصوم که هر گاه شاهد تماشای منظره قبیح و بدتر کیب جرم و خیانت گردیدند جسمشان چون بیدمیلرزد و در وجودشان بارای این باقی نمی ماند که به عمل زشت و خارج از دایره انسانی مبادرت ورزند چه رسد باینکه نزدیکی با آنرا مانند بعضی کسان باعث افتخار و مباهات خود تصور نمایند، میخواهم ترا بیرون نمایم و از زحمات و تکالیف روز افزون آنها که طبعاً زیاد مهم و در عین حال خسته کننده، نجات بخشم.

بلی ای وجدان، ای شیور بیداری و نهضت! زمانیکه چشمان خراب آلود و خماری مابسته میگردد، مارا از تکمیل و ورود ساعات کار مطلع و آگاه ساخته بیدار مان می نمائی و گاه به اوقات نازک و زود گذر اعلام خطر می نمائی و لحظه ای که دیو جهالت و نادانی کم کم میرو: بالای ما پیروز شود اقدام بسرزش و توبیخ میکنی و بالاخره در موقعیکه آتش خشم و غضب ماشعله ور میگردد و دینگ کینه و حسد مان نسبت بدیگران گرمتر بجوش میآید، تو چون پیشوائی مارا برا راست رهنمائی میکنی و گم کردگان راه حقیقت و راستی و منحرف شدگان را بجاده واقعی زندگی که شرافتمندانه و نیک حیات بسر بردن اصل مهم آن است رهبری و هدایت می نمائی. باری از تو متنازل و التجائی دارم، خواهش و آرزوئی در دل

نصیحت :

غافلای ای دل چنین از ایزد منان چرا
می نیازی در نظر فرمائش قرآن چرا
در دغفلت را نبا شد چاره جز یاد خدا
با وجود درد باشی غافل از درمان چرا
بند حکم هوای نفس بودن ابلهی است
عقل و هوش خویش را یکسو نهد انسان چرا
از شراب و از قمار و خون ناحق کن حذر
خویش را می افکنی در آتش سوزان چرا
چون بکف گیری تراز و حق بگیر و حق بده
می نگیری در نظر لا تخسر و الامیزان چرا
بامسلمانان چه لازم کنیه و بغض و نفاق
میکنی خورسند آخر خاطر شیطان چرا
از دروغ و غیبت و بهتان نکه کن خویش را
می بر آئی در پی بدگوئی یا ران چرا
از برای دعوی ناحق که کار باطل است
میدوی بیپوده پیش قاضی و سلطان چرا
راست میخواشی گناه دزدی و رشوت یکی است
دور نگریزد زهر دوشخص باایمان چرا
از بدی کردن نیاید حاصلی غیر از بدی
آدم هشیار گر در غافل از احسان چرا
غافلت فکر قران از حکم قرآن کرده است
میدهی از دست خود این گنج بی پایان چرا
(بیتاب)

چه می پرورانم، اگر بیاد داری توقاضی و داور من انتخاب شده بودی پس گوش کن
چه میگویم :

قلبهایی آلوده و زنگ زده را پاک و زدوده نما خود را نزد کجروشان برسان، و به
آنها هم از کردار و رفتار روزمره و دائمی شان سخن بران، اگر راه کج و خیابان
نامناسب را پیش رو دارند، از آن جاده باز شان دار که دیگر زیاده از این در منجلا ب
فلاکت و بدبختی باقی نمانند .

موسس: مرحوم مولينا شاه محمد شاه

شعر دي

دېشور هاند

غوغاده غلغلې دی دا کاروان به چیرته ځي ؟
دلویو شیو مزلون دی ستومان به چیرته ځي ؟
داراغي کومی خوانه اوروان دی کومی خواته
د کوم مقصد لپاره په ارمان به چیرته ځي ؟
ای خدایه ستا په دې براخه ځمکه کښې چه تنگ شو
وزر جوړوی ځانته دا انسان به چیرته ځي ؟
په ځمکه کښې چه تنگ شو نو به والوزی اسمان ته
آسمان کښې که شی تنگ هغه زمان به چیرته ځي ؟
خلک وائی دژوند حق د دنیا دار یازوروردی
د درست جهان خواران او غریبان به چیرته ځي ؟
نه ځمکه شوه لمبه نه د آسمان چترلوگی شو
ای خدایه ! دا درست عالم نغان به چیرته ځي ؟